

D O S Y A R Ö P O R T A J

TRT**akademi**

ISSN 2149-9446 | Cilt 03 | Sayı 05 | Ocak 2018 | Sinema

Elia Suleiman

"Bana Göre Artık Bir Dönemin
Sonundayız"

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Elia Suleyman: Dünya krizlerinin 2000 yıldır süregeldiğini düşünmüyorum. Bence bugünün dünyasının çok özel bir ambiyası var. Çok özel ve çok yoğun... Bugün çok yoğun bir kutuplaşmaya şahit oluyoruz: Sadece evet ve hayır'ın ya da biz ve onların olduğu bir ortamdayız. Hatta şöyle diyebilirim, toplumsal ve siyasi birlik ve beraberlik İkinci Dünya Savaşı'ndan beri hiç bu kadar kötü olmamıştı. Bence dünyanın bugünkü durumunda bir çeşit açıklanmamış savaş hâli devam ediyor. Sinemanın bu duruma fazla bir şey yapabileceğini düşünmüyorum. Hatta sanatın bu duruma fazla bir şey yapabileceğini düşünmüyorum. Sanat her zaman geriden gelir; çünkü güç yapıları çok daha hızlı kararlar alırlar ve çok daha hızlı hareket ederler. Fakat sinemada düşünmeniz gerekir, düşündüklerinizi yansıtmamız gerekir, deneyimlemeniz gerekir ve mali kaynak bulmanız gerekir. Bu yüzden bir film yapmak, çok uzun sürer; sanatsal bir eser yapmak ise çok daha fazla zaman alır. Sanırım sanat her zaman güncel politik durumu yakalamaya çalışır ama her zaman geride kalır. Giderek mesafenin daha da açıldığını görüyoruz. Fakat hiç umutlu olmasaydık sizinle burada bu röportajı yapmazdık. Belki de bu aldatici bir umuttur ama başka bir seçeneğimizin de olmadığını düşünüyorum. Bu yüzden film yapmaya devam ediyoruz. Bu yüzden sorular soruyoruz, insanları nasıl bir arada tutabileceğimizi, dünyayı nasıl biraz daha iyi hâle getirebileceğimizi düşünmeye devam ediyoruz. Sinemanın maksimum yapabileceği şey bu. Hiç kendimizi kandırmayalım, her filmin dünyayı değiştireceğini düşünmeyelim. Durum hiç de öyle değil. Sinema doğuştan bugüne hiçbir zaman bunu yapmadı, hatta hiçbir şey yapmadı. Sinema doğru ve Birinci Dünya Savaşı oldu, sonrasında İkinci Dünya Savaşı oldu ve sonrasında bildiğiniz gibi yüzlerce savaş oldu. Bugün dünyanın herhangi bir yerine baktığımızda orada roketler var, nükleer olanlar, nükleer olmayanlar... Her yerde birbirlerini öldüren insanlar var. Aynı zamanda dünyanın birçok yerinde katliamlar yaşanıyor. Sadece bizde olanlara değil, Asya'da Myanmar'da olanlara bakın. Nereye bakarsanız çok dramatik bir şeyler olduğunu görürsünüz. Ben bütün bunlar olurken birlikte oturup bunları durdurabileceğimizi sanmıyorum.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Elia Suleyman: Şunu söylemek zorundayım: imkânım olsaydı, mali durum elverseydi dijital cihazlar yerine normal 35 mm cihazlarla çekim yapardım. Çok param olsaydı 70 mm ile yapardım. Kişisel olarak dijital dünyayı yakaladığımdan emin değilim. Hatta biraz cahilim. Beni ilgilendiren belirli bir derinliği, belirli bir rengi ve belirli bir şiirselliği olan görüntünün nasıl oluşturulacağıdır. Bana göre günümüzün dijital dünyasının problemi her şeyin sadece hızlı olması. Herkes bir film ya-

pabilir ve onu Youtube'a koyabilir. Hiç kimsenin herhangi bir şey üzerine tefekkür etmeye vakti yok. Bana göre bu şekilde üretilen görüntüler efemeradır, kalıcı olmaz. Kalıcı görüntüler için hayli sıkı çalışmak, çok düşünmek ve çokça derin düşünmek gereklidir. Bugün ise insanlar cep telefonlarını eline alıyor bildiğiniz gibi *selfie* çekiyor, hareketli görüntüler çekiyor, *pro* kameraları kullanıyor, diğer başka türdeki kameraları kullanıyor. Görüntü kaydetmek eskiye göre çok ucuz bir hâle geldi. Kanaatimce sinemanın bugünkü durumu da eskiden olduğundan çok daha kötü. İnsanların oturup kuş seslerini ve suyu dinleyerek dünya ile nasıl empati ve hassasiyet geliştireceklerini düşünecek bir an yaratmak için ne nefesleri ne de zamanları var. Sadece ânı yakalayıp biriktirmek istiyorlar. Bana göre bu durum kirliliğin başka bir boyutu. Dijital teknolojiyle yapılan bütün işleri kastetmiyorum. Sanatçının bunları oyunlar oynayıp tüketim toplumuna katılmak yerine, direnişçi bir şekilde kullanma payı vardır. Fakat bu ürünlerin çoğu, büyük şirketler tarafından kâr etmek üzere tüketim toplumu için icat edilmiştir. Bunları kullanırken onların oyununa katılmış oluyoruz. Size buradaki birkaç gün içinde insanlarla çokça konuştuğum bir konudan bahsetmeden geçemeyeceğim. Bu, tıpkı solcuların çoğu kez devrimci bir iş başardıklarını zannederek hâlbuki güç odaklarının araçlarını kullanmalarındakiyle aynı problem. Ve onlar her şeye karşı olma iddiasındalar ve sosyal medyada herkes birbirini biliyor ve fikir beyan ediyor. Bu durum nereye kadar gidebilir? Bence bu durum sağ kanadın bir başka türüne doğru gider. Çünkü sonuçta hepsi birbirinin aynısı ve kendilerini kandırıyorlar. Bence, kişisel olarak insanların kendi içine bakması için bir şeyleri değiştirmek imkânsız bir şey. İnsanlar ben seninleym veya onunlayım demeden önce kendilerini değiştiriyorlar ve hadi hep birlikte bir şeyler yapalım deyip bağırmaya başlıyorlar ve böylece sesleri daha yüksek çıkıyor. Bu durum bana göre bir problem ve dijital dünya bu probleme katkı sağlıyor; daha önce bu seviyede bir parçalanmayı tecrübe etmemiştik. Herkes herhangi bir şekilde derleyici bir iletişimden mahrum olduğu için bir tür yabancılaşma hüküm sürüyor. Sadece anlık durumları var ve bildiğiniz gibi tik tak tik tak ve bütün bu bildirimler... Heyecanlandıklarını düşünüyorlar, çünkü bu çok hızlı. Bir ağacın büyümesinin çok uzun sürdüğünü biliyorsunuz, doğanın herhangi bir türde yönünü biraz değiştirmesi çok uzun sürüyor. Sadece gittikçe yükselen kendi sesimizi dinlemek yerine doğadan bir şeyler öğrenmeliyiz. Bana göre teknikle ilgili bir sorun bu; çünkü teknik, problemleri çözüyor bilakis yeni problemler ilave ediyor. Facebook gibi bütün bu uygulamalar, yeni problemler ilave ediyor. Şimdi herkes bir şeyler yapıp onları sosyal medyaya koyabilir. Böylece asıl önemli konu merkeziliğini kaybeder. Bununla mücadele edebilmemiz bilmiyorum. Biliyorsunuz çok umutlu bir adam değilim. Eğer beni yirmi ya da otuz yıl önce yakalayıp sorsaydınız Filistinliler için topraklarını geri alıp İsrail'i yenilgiye uğratacağına dair umutlu olduğumu söyleyebilirdim. Bugün öyle düşünmüyorum. Bence bugün çok daha zor durumdayız. Şu parçalanma konusuna ekleme yapmak istiyorum. Bugün hiç kimse dünyadaki gerçek insanlık trajedisıyla ilgilenmiyor. Bizim durumumuz

sadece bir örnek, daha birçok örnek var. Geçenlerde Weinstein hakkındaki cinsel istismar haberiyle ilgili biriyle konuşurken bahsetmiştim. Ve ona, medyanın ne kadar berbat bir araç olduğunu söyledim. Çünkü medyanın yüzde 80'i cinsel istismar ile ilgiliydi ve biz bunları konuşurken Filistin'de birilerinin evi yıkılıyor. Tam şu anda birileri İsrail askerleri tarafından hapse tıkılıyor. Bu insanlarla kimse ilgilenmiyor sadece Weinstein ile ve Hollywood yıldızlarıyla ilgileniyorlar. Ve bu, bana göre büyük bir trajedi. Weinstein ile ilgili haberler çıkmadan önce Rohingya bölgesinde 500.000 Müslümanın evi ve köyü yakıldı, kadınlara tecavüz edildi, hamile kadınlar bıçakla kesildi. Weinstein'ın cinsel istismar haberi çıktığı zaman –çok küçük bir kısım hariç– bunları görmedik bile. Sonuçta bu dünyayla ilgili bir şeyler yanlış. Bu insanlar ile hiç kimse ilgilenmiyor. Sosyal medya oyunları veya diğer başka şeyler... Gazeteleri dolduran bu insanlar bana göre ahlaksız. Bu aptallara sadece bir şeyler daha söyleyebilirim. Bu her zaman politik bir oyundur. Mesela Hollywood'da erkeklerin kadınları istismar etmesi gibi. Bana göre problem sadece bu değildir. Hollywood'daki tüketici filmlerinizdeki gibi anlatı yapınız olursa tabii ki erkekler istismar eder, çünkü bu filmler personelin istismarına bağlıdır. Problem sadece bu da değil; bu, sadece problemin nereden geldiğini gösterir. Problem asıl tüketici anlatı yapısına sahip filmlerin senaryolarını yazan imalat makinelerinden geliyor. Sorunu en önce bu yaratıyor.

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelikli sıralaması nelerdir?*

Elia Suleyman: Hayatta mı? Soruyu ben soruyorum. Bence hayatta değil. Bence şu anda bir çeşit oksijen maskesine bağlı. Şimdi kesin olarak bir şeyler yanlış. Bildiğiniz gibi finansmanın hiç olmadığı kadar çok mesai alır hâle gelmesini kastediyorum. Sadece Türkiye'de değil her yerde. Bu benim filmim için para aradığım üçüncü yılım. Sadece finansman için üç yıl... Size, finansman sağlamak için 6 yıl uğraşan insanlardan bahsedebilirim. Bütçeler de gittikçe küçülüyor. Bildiğiniz gibi bazı bütçeler gittikçe küçülürken bazıları gittikçe büyüyor. Fakat ister 500 dolara film çekin isterse 100 TL'ye bir probleminiz var; çünkü artık insanlar film izlemeye gitmiyor. İnsanlar artık evlerinde oturuyorlar. Bana göre artık bir dönemin sonundayız. Bugün tercihler ya Amazon için bir televizyon dizisi yapmak ya da çok küçük bütçeli çok kimsenin gitmeyeceğini bildiğiniz bir film yapmaktan ibaret. Bence dünya ekonomisinin bugünkü durumu da film yapımı için işi daha da zorlaştırıyor. Çünkü burada ve dünyada olanlar ortamı değiştiriyor ve artık kimse bize, daha iyi bir dünya görmek istiyoruz bunun için film yapın demiyor. Herkes bize, büyük adamların yaptığını neden yapmadığımızı soruyor. Ayrıca büyük yapımcıların birçok kez, normal bir film yapmaya karar verirken gel dediklerini duydum. Normal film nedir ki? Bu yüzden çok umutlu değilim.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood'un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Elia Suleyman: Bildiğiniz gibi bir şeyler yapmaya devam etmek için girişimler olsa da küresel olarak politikada olanların aynısı *art house* sinemada da oluyor: Hiç kimsenin umurunda değilsiniz. Her ülkede bazen iyi kültür bakanları olabiliyor ve sinemayı canlı tutmak için bir şeyler yapmayı deniyor. Ama pek bir şey yapmıyor. Bazen siyaset kurumunda iyi niyetli biri olabilir ve şartları zorlayarak bir şeyler yapmaya çalışır ve o da sonunda bütçe kısıtlamasıyla karşı karşıya gelir. Yine marjinal gruplar kolektif olarak bir şeyler yapabilir, ancak mevzu bu değil. Sorun, böyle girişimlerin ekonomik olarak nasıl sürdürülebileceğidir. Birkaç kişinin bir araya gelip bir apartman dairesinde sinema kulübü kurması hiç de kolay değil, çünkü bunun için öncelikle kira ödemeniz gerekir. Zaten yedi sekiz kişinin bir araya gelip bir film izleyip onun üzerine tartışması kötü değil, ama yeterli de değil. Sinematek dünyası çok zor bir dönemden geçiyor. Siz de bilirsiniz, örneğin Fransa... Fransa sinemayı canlı tutmak için ulusal bir ilgiye sahip. Fransa'da sinema GSYH'ye de katkı sağlıyor. Fransa'da bile önceleri ön alım yapan bazı kanallar ön alımı durdurdular; çünkü daha fazla ticari çıktı istiyorlar. Kanal yöneticileri daha çok para kazanmak istiyorlar; çünkü kanalların sahibi olan uluslararası şirketlerin baskısı altındalar. Sinematekler hâlâ orada ama bence iktidardakiler sinematekleri kapatmak isteseler de biraz utangaç davranıyorlar. Sinematekleri destekliyor gibi görünüyorlar, bildiğiniz gibi Fransızlar her zaman mış gibi yaparlar. Hiçbir zaman gerçekten dürüst davranmazlar; sanatı, kültürü ve sinemayı önemser gibi görünürler. Ama şuna eminim, içlerinden birinin bir şansı olsaydı tüm olan biteni durdururdu.

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalışmalarla ihtiyaç var?*

Elia Suleyman: Aslında bu daha önceki soruda bahsettiğim bugünün problemiyle ilgili ama şöyle bir örnek verebiliriz: Bugün genç nesilden kaç kişi oturup bir Tarkovsky filmi izleyebilir? Veleve ki şu cep telefonu gibi küçük ekranda olsun ki şimdi herkes küçük ekranlarda izliyor? Sizin etrafınızda, iki saat oturup ekranda şiirsel görsel görmek için nefesi ve sabrı olan kaç kişi var? Hatta bugün kaç kişi yazılı şiir okuyor? Gençliğin bugün içinden geçtiği süreç, bildiğiniz gibi cep telefonu gibi cihazların egemenliği altında. Onların görsel sözlüklerinde sadece hızlı görüntüler var. Bu söylediklerimin önceki sorunun cevabına ait olup olmadığından emin değilim ama bence bütün bunlar aynı kültürün bir parçası ve bu durum pek iyi gitmiyor. Örneğin bu festival –(Uluslararası Antalya Film Festivali) sizin bilip bilmediğinizi bilmiyorum veya kendilerinin bilip bilmediğini– bir şeyler yapmaya çalışan son Mohikanlar. Bildiğiniz gibi bazı festivaller, sanki bir gemi kazasında olduğu gibi sizi kavrur. Onlar batsalar da, bir şekilde, zamanın ruhuna hayır diye-

rek hâlâ büyük ekran için üretmek ve insanların bunları izlemesini isterler. Dün, Film Forum'a Work in Progress bölümüne 80 projenin (sayıyı tam hatırlamıyorum ama büyük bir rakamdı) başvurduğunu duyduğumda, tamam bu bir umut işareti dedim. Ben insanlara her zaman ancak kendi kendimizi kurtarabileceğimizi söylerim. Eğer bir umut varsa o da sadece bu insanlardır. Çünkü bazı insanlar olanı biteni hiç umursamadan hayatlarına devam ediyor. Bazı gençlerin filmi gerçekten çok ilginç, birkaç tanesini izledim. Ben film yapımıyla uğraşan gençlerle karşılaşınca hemen bana yaptıklarınızı gönderin izlemek istiyorum diyorum. Bazıları çok iyi ve canlandırıcı bu yüzden benden çok o gençler umut veriyor.

TRTakademi: *Hem Türkiye'de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Elia Suleyman: Aslında, az önce söylediğim şey buydu. Kesinlikle zemine sağlam basmalı ve kendisiyle beraber her şeyi almaya gelen bu *tsunamiye* hayır demeye devam etmelidirler. Bu çok önemli ve benim buraya davet edilmemem sebebi de aslında bunu söylemek. Buraya sadece plajda oturmaya gelmedim. Ben yüzmem. Ben festivallerle konuştuğum zaman, önce orada bir şeyler yapmak için ciddi bir niyet olup olmadığını öğrenmek isterim. Burada kimlerin olduğunu duyduğum zaman, festival yöneticilerinden birkaçını tanıyorum, onlarla çalıştım. Ve WIP bölümü olduğunu öğrenmem yarışmaya katılmamın nedeni oldu. Çünkü bu, bana göre çok önemli ve burada sadece turistik bir festivalin değil, ciddi bir şeylerin olduğunun işareti.

TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünmeden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Elia Suleyman: Finans derim. Şimdi finans fakat 20 yıl önce neydi? dersiniz, 20 yıl önce yaşadığım yegâne stres şüphe olmalı. Yazdığım sahnenin insanlar için bir anlam ifade edip etmeyeceğine dair şüphe. Çünkü bir film yaptığınız zaman, gidip bu filmi yapacağım çünkü buna inanıyorum duygusu içinde olursunuz. Bir filmin seyirciyle iletişime geçeceğini nasıl bilebilirsiniz ki? Bilemezsiniz. Filme koyduğunuz sizin güldüğünüz komik bir görüntüye izleyicinin de güleceğini nasıl bilebilirsiniz ki? Bilemezsiniz. Sadece buna inanmak zorundasınız ve bu bir çeşit spiritüel inanç. Bu, seyirciyle kurduğunuz metafizik ilişkinin bir parçasıdır. Bunun bir garantisi yoktur. Kimsenin umurunda olmadığı bir film yapabilirsiniz. Stres bu şüpheden kaynaklanır ve bildiğiniz gibi eğer şüphemiz yoksa bir probleminiz var demektir. Çünkü benim için, film yapmanın temel direklerinden biri şüphe etmektir. Çünkü kendinizle geçimsizseniz ve kendinize çok güveniyorsanız iyi bir film yapamazsınız.

Nacer Khemir

"Filmler Birbirine Benzemeye
Başlarsa, Her Şeyi Kaybederiz"

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Nacer Khemir: Maalesef çok şey sunamıyor; çünkü gerçekten politikanın müsaade ettiğiinden daha fazlasını sunamamaktadır. Neden mi? Çünkü sinemanın var olmak için paraya ihtiyacı var. Para da her zaman aynı kişilerin elinde bulunuyor. Yönetenlerin. Yani sinemanın sorunu küçük olanaklarla da yapılmış olsa, gösterilme şansı çok az. Sinema yapmak yeterli değil. Onun ayrıca görünür olması, dağıtımın yapılması gerekiyor. Dağıtım tamamen politik olmaya devam ediyor.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Nacer Khemir: Evet. 35'lik filminden dijitale geçildiğinde, erişimi hızlandırdı, çoğu kişiler için erişimi kolaylaştırdı. Artık, kamera herkesin cep telefonları oldu. Böylece, dijital, bir anlamda sinemaya erişimi popüler hâle getirdi. Bu, herkesin sinema çekebilmesi veya çekmeyi düşünmesi anlamına geliyor. Ancak, gerçek sorun, önemli filmler eskisi kadar çok para gerektiriyor. Kostümlerin, dekorların olduğu, kurgu filmi olarak nitelendirebileceğimiz filmler, yine çok para gerektiriyor.

Peki, dijital ne kaldı? Gittikçe belgeselle benzeşiyor. Küçük hikâyeler anlatmak için sıklıkla belgesel şekle dayanıyor. Bu hikâyelere yarı kurgu hikâyeler diyebilirim. Çünkü bir dram veya çoğunlukla hak iddialarıyla ilişkilendirilmiş, biraz yaşanmışlığı yeniden kurgulayan hikâyeler oldukları için. Dijital elbette hak iddia eden film tarzını destekledi. Ancak, bu işte sinema kazandı mı? Çok emin değilim.

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelik sıralaması nelerdir?*

Nacer Khemir: Hayır, işte Hollywood var, yollarına devam eden büyük endüstriler var. Görsel efektler yaratıyorlar, hikâyeler yaratıyorlar, yaratıyorlar da, yaratıyorlar. Ancak, ulusal sinemalar, oldukları yerde sayıyor.

Büyük sinema endüstrileri, Hint endüstrisi olsun, belki Koreli, inşa edilmiş hikâyelerle, daha çok biraz kurgu hikâyeleriyle ortamı besliyorlar. Diğerleri, belki biraz Fransız endüstrisi. Ancak diğerleri, dediğim gibi, sosyal, politik, insani hak iddia tarzıyla bağlantı hâlineleler, ancak olanakları oldukça zayıf olmaya devam ediyor. Yine tekrarlıyorum, bir film yapmak yeterli değil. Her yerde onu gösterebilmek lazım.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood'un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Nacer Khemir: Hayır, Hollywood sineması bugün var olmadı. Yanılmıyorsam, İkinci Dünya Savaşı'ndan, belki de daha da öncesinde de vardı. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Marshall planı zamanında, Amerika ne istedi? Filmlerinin vergiye tâbi olmamasını. Yani sinemanın öneminin bilincindedeler. Görüntünün önemi biliyorlar. Öte yandan, görüntüsü olmayan ülke gerçekten var olmamakta, dünyada gerçekten bir yeri bulunmamaktadır.

Sinemanın yaratıcı geleceğine ve bunun da gerekli olduğuna inanıyorum. Yoksa imgeselliğin bir anlamda yok edilmesine yol açacağız. İnsan bir anlamda patlatılan bir balon hâline geliyor, hızlı bir şekilde boşaltılan. Sinemada insani bir unsura ihtiyacı var. Yaratıcı bir sinema çekmek daha kolay. Ve ayrıca, birkaç dil, birkaç müzik, birkaç kostüm, birkaç manzara olduğuna göre, birkaç sinema, birkaç değişik sinemaya da sahip olmamız gerekir. Bu sinemaya nasıl yardımcı olabiliriz? Çok kolay. Her ülkenin okullarda, ilkokuldan itibaren sinemayı eğitimin içine alması gerekir. Sinemanın imaj sorunu boş zaman geçirmek için değil. Bu esasen görüntünün elzem olduğu bir dünyada yaşayan bir şey, insanların gerçek kaldıracı. Nitekim görüntü okulda öğretilmeli, görüntünün okulda öğretilmesi hâlinde, yaratıcı sinema için gerçek bir geleceğin olabileceğini düşünüyorum.

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalışmalara ihtiyaç var?*

Nacer Khemir: Aynı. Eğitim. Çocukluktan itibaren, ortaokulda, fakültede eğitim. Görüntüyü, anlatımı, efsaneleri öğretmek lazım. Mesleklerinde sıkı ve diğer taraftan cahil mühendisler ve doktorlar yetiştirmememiz gerektiğine inanıyorum. Bugün, kültür bir yandan görüntüyle aktarılıyor, bilhassa doğal olarak kitapla. Ancak, yirmi birinci yüzyıl kültürü, bir görüntü kültürü, görsel bir kültür. Sinema; şiir gibi, roman gibi, insanoğluna değinen her şey gibi, resim gibi, gerçek bir duygu. Birinin bir dünyayı tasavvur etmesi gerekir, bazen bir insanı tasavvur etmesi gerekir. Formatlanmış, düzenlenmiş, ayarlanmış bir şey olmamalı. Ayarlanamaz. Bundan dolayı, herkesin özgünlüğüne doğru gidilmeli, yani bireye doğru. Bireye, nasıl desem, geleneklerine, kültürüne bir erişim ve bir özgünlük içinde hareket etmesi sağlanmalı. Her yerde gitgide gördüğümüz "haberleştirilmiş" hâlinde değil.

TRTakademi: *Hem Türkiye'de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Nacer Khemir: Hayır, jüri sorunu çok fakültatif bir sorun. Ödül kazanmak önemli değil. Hayır. Filmleri göstermek önemli. Jüri, bir film ödül almadığı için, kötü sayılmaz. Kriterler tamamen özel. Çünkü bu kişisel bir sanat. Estetiğin veya neyin güzel veya neyin doğru olduğu konusunda kesin bir tanım yok. Bu sadece bir yaklaşım. Ve kimin kazandığını bilmek önemli değil. Sorun, festivallerin tek tip formatta olması, birbirlerine benzemeye başlaması, Berlin veya Cannes'a benzemesi. Festivaller çeşitlendirilmeli. Her festival kendi kişiliğini bulmalı ve sinemanın değişik bir alanına hitap etmeli. Yani dünyadaki tüm sinemalar, filmler birbirine benzemeye başlarsa, her şeyi kaybederiz.

Festival, sinema için ne anlam taşıyor? İşte, o bir vitrin, onu göstermenin bir yolu. Ama ne yazık ki şimdi, jüriden daha önemli olan programlayıcı. Programlayıcı, daha gösterişli, daha sarsıcı, daha şiddetli, daha politik temalar etrafında sesini yükselten, vs. filmleri seçme eğiliminde olabilir. Bu bir tuzak ve herkes bu tuzağa düşebilir. Yani bu tuzak sinemayı hataya düşürebilir ve daha çekingen, büyük, gösterişli hareketlerde bulunmayan ancak gerçek olan filmleri, küçük filmleri göremeyebiliriz. Sorun şu ki, medyalar sinemanın bir kısmını yok etti. Yani medyaların neleri ele aldığına, neleri kanıtladıklarına, mesela göçe, savaşa, yapıyoruz. Sinema, medyadaki temalara bağlanmış durumda. Bir yerde kendi alanını terk etti. Sinemanın medyaların sadece bir dublörü hâline gelme tehlikesi var.

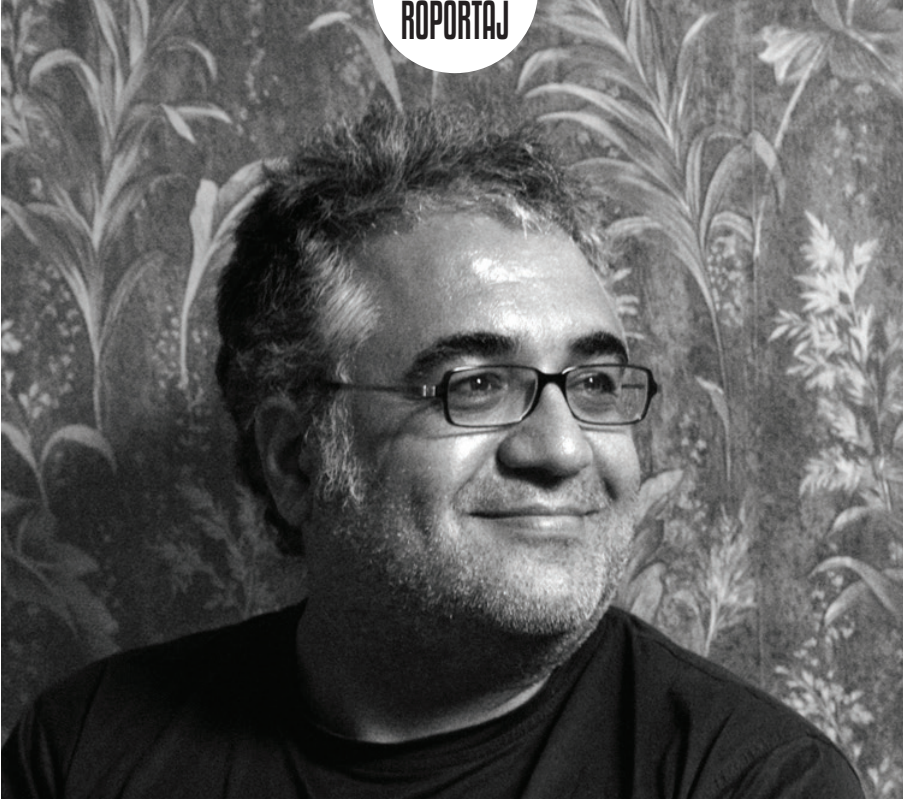
TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünceden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Nacer Khemir: Benim için en zor aşama, filmi gerçekleştirmek için parayı bulmak. Çünkü parayı bulabilmek için, konunun birçok kişinin hoşuna gitmesi lazım. Ancak, bir senaryoyu, bir konuyu değerlendiren insanlar, genellikle para insanları. Hangi konuyla para kazanacaklarını düşünüyorlar. Eğer dramatik, politik, insani bir tema onlara sunmazsanız, onlar para kazanamayacaklarını düşüneceklerdir. Nitekim onlar "kazançlı" olarak niteleyebileceğim temalar arayışındalar. Avrupalı yapımcıların veya diğerlerinin finanse edebilecekleri, hangi konuların Avrupalı ve diğer yapımcıların ilgisini çekeceğini biliyoruz. Bu da büyük bir tehlike oluşturuyor.

Ümit Ünal

"Milyonlarca İnsan
Çok Kötü Filmler Seyrediyor"

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Ümit Ünal: Ben sanatın insanın sorunlarına doğrudan çare olabileceğine inanmıyorum. Daha doğrusu, çok uzun vadede çare olabilecek bir şey sanat. Eğer sinema çare olabilseydi, Ertem Eğilmez'in filmlerinin olması lazımdı. O kadar dürüstlükten, insanlar arası iyilikten bahseden filmlerin bu topluma yol açmış olması, bence sanatın aslında çok da fazla işe yaramadığını gösteriyor. Ama uzun vadede de sanat haklı çıkıyor. Yani uzun vadede bahsedilen şeyler oluyor ama bir ilaç gibi hemen etki gösteren bir şey değil sanat. İnsanın iyileşmesini çok yavaş gerçekleştiriyor bence.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Ümit Ünal: Ben 1985'te sinemaya başladığımda bir uzun metrajı hayata geçirmek çok zor bir işti. Maliyet çok yüksekti. Kutu kutu film almanız, kamerayı, kurgu setlerini kiralamanız, kurgucu kiralamanız lazımdı. Sonuçta bir filmi ilk anda yapabilmek çok pahalıydı. Şimdi durum farklı. Hani parasızlıktan yakınan bir sinemacıya örnek olsun diye anlatayım; dün mesela Tony Kaye sahnenin ortasına bir bilgisayar, bir kamera, bir tane ufak ses kayıt cihazı koydu, "Bunlar bir film yapmaya yeterli." dedi. Ki doğru... Aslında artık iyi bir fikriniz varsa, iyi bir hikâyeniz varsa bir film yapmak için çok az şeye ihtiyacınız var. Ama bu ilk aşama için geçerli. Güçlü bir hikâyeniz varsa ilk aşamada bir kısa film parasına da bir uzun film çekebilirsiniz. Çok az oyuncuyla, bir tane yüksek çözünürlüklü fotoğraf makinesiyle video çekerek, eldeki laptopla kurgulayarak bir uzun metraj çekebilirsiniz. Olmayacak bir şey değil. Fakat sonrasında; filmin pazarlanması, dağıtımı, tanıtımı aşamalarında on milyon dolarlık filmlerle yarışyorsunuz. Orası hâlâ çok büyük bir polemik. Yeni teknoloji, filmin ilk adımlarında yapımını kolaylaştırdı diyebiliriz. Fakat ticari alana girmek istiyorsanız orası hâlâ zor. Onun teknolojiyle alakası yok. Bir yandan da ben, dijital prodüksiyonun yaygınlaşmasının büyük bir rahatlık getireceğini ve 35 mm projeksiyonda teknik aksaklıkların ortadan kalkacağını düşünüyordum. Ama bakın bizim filmi İstanbul Levent'te gayet de pahalı bir sinemanın 3 ayrı salonunda test ettik ve 3 değişik film seyrettik.

DCP projeksiyonlarda yeterli bakım yapılmıyor. Projeksiyon lambasının 3 ayda bir değişmesi lazım, değiştirmiyorlar. O yüzden bir sürü salonda filmler karanlık seyrediliyor. Adana'da bile festivalde filmlerimizi karanlık seyrettik. Burada aynı şey söz konusu. Filmlerini gösteren yönetmenler buradaki sinemanın da benzer olduğunu söylediler. Dijital sinemanın bir manada en ateşli savunucularındanım ama bu bende hayal kırıklığı yaratıyor. Maliyetinden çok herhâlde bilinmemesin-

den. Standartlar tam oturmamış durumda. Aradan 35 mm'nin tüm aksaklıkları çıkınca biz filmimizi stüdyoda yapacağız, dijitale verdiğimizde sinemalarda aynen görünecek sanıyordum. Bu olamıyor, imkânı yok, olmuyor...

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelik sıralaması sizce nelerdir?*

Ümit Ünal: En başta para... Sinema sonuçta bir yanıyla sanat, bir yanıyla endüstri... Tıpkı mimari gibi... Ciddi ihtiyaçlardan yola çıkıyor aslında. Mimari de insanların barınma ihtiyacından yola çıkıyor. Ama bunu kendi içinde sanata dönüştürebilen ender mimarlar da var... Bazı mimarlar son derece sıradan şeyler yapıyorlar ve çok zengin olabiliyorlar. Ama bazı mimarlarsa yaptıkları şeyi özel bir alan olarak düşünüp sanata dönüştürebiliyorlar. Sinemada da benzer şeyler oluyor. Sinemada da insanların hikâye dinleme ihtiyacı var. Bu da en az barınma kadar hayatın ihtiyacı... Daha doğrusu barınma, beslenme ihtiyacı yerine geldikten sonra üçüncü, dördüncü derecede bir ihtiyaç ama bir ihtiyaç... Ve bunu karşılamak için sinema endüstrisi doğmuş. Ama tıpkı mimaride olduğu gibi birçok yönetmen son derece sıradan işlerle, bazı yönetmenlerse kendilerince özgün bir dil yaratıp, bunu sanata dönüştürebiliyorlar. Sonuçta bu endüstrinin dönmesini sağlayan şey para ve insanların içindeki hikâye dinleme-anlatma ihtiyacı. Bazı insanlar da sırf hikâyelerini anlatabilmek için paradan vazgeçiyorlar. Mesala, *Sofra Sırları*'nı yapabilmek için pek çok insan ücretinin yarısını aldı. Normalde çok daha pahalıya çıkacak bir filmken biz bu filmi çok çok düşük bir maliyetle çektik. Ben dâhil hepimiz ücretlerimizde fedakârlık yaptık. Demek ki bir yandan para kazanma isteği var ama bir yandan da kendi işini yapabilmek, güzel işler yapabilmek, özgün bir şey yapabilmek ihtiyacı var.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood'un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Ümit Ünal: Sanat sineması değilimiz şeyde endüstrinin içerisinde kendi dilini bulmaya çalışan, kendi hikâyelerini anlatmaya çalışan insanların oluşturduğu bir şey. Fakat Ertem Eğilmez'in meşhur bir lafı vardır, hep onu hatırlarım: "Sanat filmi ne demek ki! Eğer bir film iyi ise sanattır zaten..."

Aslında bu "sanat filmi", "ticari film" ayrımı da çok bulanık. Yine mimariden örnek verecek olursak, çok pahalı büyük bir bina da aynı zamanda sanat eseri olabilir. İlla her sanat filmi çok küçük bütçeli olacak, fazla seyirciye hitap etmeyecek diye bir kural yok. Bizde "Ruhların Kaçışı" diye gösterilen *Spirited Away* filmi, Japonya'da uzun zamanların gişe rekorunu kırmış ama dev bir sanat yapımı aynı zamanda. Berlin'de de Altın Ayı almıştı. Dolayısıyla bu ayrım da çok bulanık bir ayrım.

İnsanlar bir şekilde hikâye dinlemeye, hikâye anlatmaya devam edecekler. Sine- ma bir gün ölebilir. Yerini bambaşka bir sanat formu alabilir. Herkes televizyona geçebilir ya da televizyon ölebilir. Herkes üç boyutlu başka bir şeye geçebilir. So- nuçta temel ihtiyaç aynı kalacaktır. İnsanların hikâye dinleme ve anlatma ihtiyacı hep devam edecektir.

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalış- malara ihtiyaç var?*

Ümit Ünal: İşte bu en başta bahsettiğim sanatın iyileştirici etkisinin uzun süre- li olması... Van Gogh resimlerini satacak koleksiyoner bulamıyormuş. Resimleri para etmeden fakirlik içinde bir odada ölmüş. Ama şimdi Amsterdam'da kendi müzesi var. Onun adına açılmış dev bir müze... Bütün yapıtları dünyanın dört bir yerinde modern sanat müzelerinde sergileniyor. Zaman alacak bir şey bu... Dev eğitim programlarıyla şu an düzen değişse ve seyirciyi eğitmeye başlasak yine de 50 yıl alacak bir şey. Dolayısıyla bunu zamana bırakmaktan başka bir çare yok. Be- nim başladığım sıralarda sinema seyircisi sinema salonlarına gitmiyordu. 1985'te çok çok az bir seyirci sayısı vardı. Şöyle söyleyeyim, *Ah Belinda* gösterildiği yılın rekorunu kırmıştı. 200 bin civarı izleyici, yılın rekoruydu. Şimdi bir film için düşük sayılan bir rakam bu. Bugün seyirci filmlere daha çok gidiyor. Ama ben bu kez de seyircide bir beğeni düşüklüğü ve genel bir cehalet seviyesinin yükselişini gözlem- liyorum. Yığınlar çok kötü filmleri beğeniyorlar. Bir yandan festivaller dolup taşı- yor. Türkiye çapında kendini yetiştirmiş, güzel film seven, güzel kitap seven her- hâlde 100-150 bin kişilik bir kitle var. Ama geri kalan milyonlarca insan çok kötü şeyler okuyor, çok kötü filmler seyrediyor. Bu nereye varacak ben de bilmiyorum.

TRTakademi: *Türkiye'de "Başka Sinema", "Öteki Sinema", "Alternatif Sinema" vb. alternatif oluşumlar var. Ticari kaygıdan uzak, sanat içerikli girişimler. Bu oluşum- lar sinemamız için ne gibi imkânlar sunabilir?*

Ümit Ünal: Bunlar –ufak dağıtımcılar ve alternatif dağıtımcılar diyelim– 150-200 bin kişilik seyirciye hitap eden oluşumlar... En azından bu kitlenin istedikleri bir filmi bulabilmelerini sağlıyorlar. Hem seyirci açısından hem film yapanlar açısın- dan daha erişilebilir ortamlar sunuyorlar. Ama doğası gereği daha küçük boyutlu kalıyorlar. Türkiye'de bu oluşumların, örneğin *Düğün Dernek* gibi filmlerin erişimi- ne ulaşmasına imkân yok.

TRTakademi: *Hem Türkiye’de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Ümit Ünal: Festivaller de alternatif dağıtım yolları gibi, bazı filmlerin gösterime çıkmasının ve ilgi görebilmesinin tek şansı. Bazı filmler festivaller olmasa belki hiç seyirciyle buluşamayacak. Seyirciyle buluştuğu zaman ilgi görüyor ve belki başka dağıtım yollarının da kapısı açılıyor. Ama işte festival olmasa onu başaramayacak. Ben kendi filmlerin açısından düşünürsem; festivaller olmasa, *Dokuz*’un kolay kolay seyirciyle buluşması imkânsızdı. *Ara* için de aynı şey söz konusu. Ama sadece benim için değil, Nuri Bilgi Ceylan’ın ilk yıllarını düşünürseniz; *Mayıs Sıkıntısı*’nın festivaller olmasa seyirciyle buluşması yine çok zordu. Zeki Demirkubuz’un ilk filmi *Çim de...* Bunlar büyük isimler... Seyirciye ulaşabilirler ama Zeki Demirkubuz’un, Tayfun Pirselimoğlu’nun, Derviş Zaim’in filmleri, festivaller olmasa kendilerine bir yol bulamazlardı. Onun haricinde bence günümüzde artık filmlere ulaşmak o kadar da zor değil. İsteddiğiniz filmi internetten bir şekilde bulabiliyorsunuz. Çok çok marjinal bir film olmadıkça istediğiniz filme korsan kanallardan da olsa ulaşabiliyorsunuz. Film festivalleri insanları bir araya getirmek açısından çok önemli. Seyrettiğiniz bir filmin yönetmenini görmek ve onunla konuşabilmek olanağı bulabiliyorsunuz. John Morrissey, Tony Kaye... Bu festivalin onları getirebilmesi master class (ustalık sınıfı) düzenleyebilmesi, onların Malatya’ya gelmiş olmaları, bence çok büyük bir olay! Türk medyasında büyük yer bulmadı ama çok sevdiğimiz bir yönetmenle tanışmak büyük bir imkân, bu da ancak festivalde olabilecek bir şey. Mesleği sinema olanları uluslararası planda bir araya getirebilmek açısından festivallerin çok önemli bir işlevi var.

TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünceden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Ümit Ünal: Benim için yazma ve para bulma aşamaları. Yazmak tek başına yapılan bir şey. Kendi hikâyelerimi kendim oluşturmaya çalışıyorum. Hikâye uyarlamayı benimsemiyorum. Özgün hikâyeler bulmaya çalışıyorum. Tabi ki uyarlama yaptığım işler de var. Ama çoğu özgün. Yazma aşaması en çok acı çektiğim dönem. Tek başına kafadaki hayaletlerle boğuşuyorsun, ondan kurtulduğum zaman çok rahatlıyorum. Sonra para bulma aşaması! O da çok zor tabi... Bazen bayağı uzun zaman alabiliyor. *Sofra Sırları*’nın para bulma kısmı 3 sene sürdü mesela. Ama ondan sonraki her aşama bence büyük zevk. Set, kurgu, seslendirme, festivaller... İki aşamayı geçtin mi gerisi tamamen zevk... Dans etmek gibi bir şey...

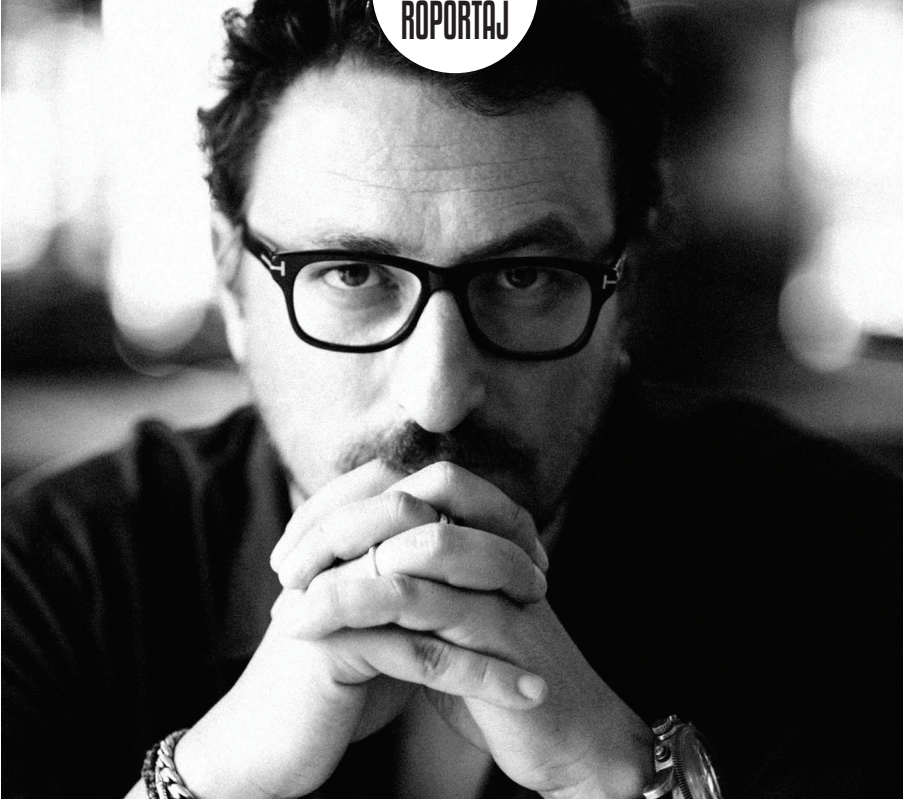
TRTAKADEMİ

ISSN 2149-9446 | Cilt 03 | Sayı 05 | Ocak 2018 | Sinema

Onur Saylak

“Film Yarıştırma Kavramına Karşıyım”

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Onur Saylak: Ben filmimden yola çıkayım. Bizim filmimiz Hakan Günday’ın *Daha* adlı romanının uyarlaması ve bu kitap 2012 yılında yazılmış 2013’te de basılmış ve burada Hakan mültecilik kriziyle ilgili bir konuyu ele almış. Fakat tabii geçen 4 yıl içinde, öyle şeylere şahit olduk, öyle şeyler yaşadık ki, Hakan’ın kitabı bile çok masum kaldı. Bir başka perspektiften özellikle filmin Avrupa’daki izlenimlerinden, eleştirilerinden şunu anlıyoruz ki gerçekten konuya çok yabancılar, geliştiğini iddia eden toplumların televizyon ekranlarından sadece rakam olarak duydukları şeylerin insana dair olduğunu ve her birinin kendi spesifik hikâyesi olduğunu anlatabiliyor olmaktan da çok gurur duyuyoruz. Yurt dışında herkes bana “Bu kadar sert film, bu kadar dehşetli film falan” dediklerinde onlara diyorum ki “Siz gerçekleri görseniz, bu bir kurgu sonuçta” ve ikinci özelliği de şu; onlar hep entegrasyon üzerine filmler ve yazılarla uğraşıyorlar. Olayların yalın gerçekliğiyle ilgili film belki de ilk kez gördükleri için de şaşırıyorlar. O insanların yaşadığı dramı, o insanların içinde bulunduğu çaresizliği, umutsuzluğu gördükleri zaman her salonda aynı tepki oldu. Türkiye’de de aynı şey oldu. Herkes olduğu yerde oturup kalarak kafalarında bir sürü soruyla dışarıya çıkıyor olması kadar mutluluk verici bir şey yok ve bu da tabii ki işte çağımızın krizlerine vesairelerine sanatın, sinemanın, yazının, edebiyatın, şiirin neler katabileceğinin çok güzel bir örneği olduğu için buradan anlattım.

Çünkü Türkiye’de de o olay öyle. Sonuçta sadece teknede karşıya geçenlerden kaç kişi boğulduğunu biliyorsun; ama Aylan’ın fotoğrafı kadar gerçek ve sert, dehşet verici bir şey olabilir mi? Yurt dışında hep söylediğimiz bir şeyi burada da söylemek bence gerekli. Bu durum bir sonuç. Bu durum bir sonucun eseridir. Bu sonuçta geliştiğini iddia eden ülkelerin diğer ülkeleri baskı altına alarak, öz kaynaklarını ellerinden alarak kendileri için kullanmaları sonucu oluşan atmosferin yansıması. Yoksa hiçbir insan, emin olun, bulunduğu yerden başka bir yere durduk yere, sonucunun ne olduğunu bilmeden yürümez, hareket etmez. Öyle çaresiz, umutsuz durumdalar ki ve o bota binmekten başka yapabilecekleri bir şey yok. O botun sonunda ne olacağını da bilmiyorlar ve o yolculuk bir ölüm yolcuğu. Mesela bizim filmde sağ olsunlar 130 kadar Suriyeli göçmenle çalışma fırsatımız oldu ve bizim bir dalgalar sahnemiz var belki görmüşsünüzdür o gün herhâlde en dehşetli anıydı tüm filmin. Çünkü hiçbiri yüzme bilmiyormuş, düşünün o hâlde insanlar o teknelere binecek kadar çaresizdi. Korkunç ve bunları da gösterebiliyor olmak çok güzel bir şey.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Onur Saylak: İki yönden bakılabilir bu olaya. Birincisi; artık herkes kaydeden cihazlara ulaşabiliyor: Hem ses hem görüntü. Bu da üretimin fazlaşması ve rahatlaması anlamına geliyor. Ama bir yandan da nitelik tartışması yapılabilir. İkincisi de biliyorsunuz dijital platformlarda filmler gösteriliyor. Amerikan menşeli şirketler, çok büyük, tanınmış yönetmenlerle film yapıp sadece internette gösteriyorlar. Bu ne kadar işler bilmiyorum. Salonun birlikteliği, o düşünce akışına hep beraber girebiliyor olmanın özelliği, bence çok büyük ve büyüleyici bir şey. Bir de evde küçük bir ekrandan izlemek ile büyük bir perdede kalabalıkla izlemek arasında bence dağlar kadar fark var. Her ne kadar şu anda popüler olsa da böyle şeyler yapmak ne kadar ilerler bilmiyorum. Tabi başka taraftan bakarsak da üç boyutlu gözlükler çıktı biliyorsunuz. Sanal gerçeklik üzerine çalışmalar var. Her festival özellikle yurt dışında sanal gerçeklik denilen mecraya doğru itiliyor. Üç boyutlu sinemalarda gözlük takıp 360 derecelik bir izleyici deneyimi yaşatmayı planlıyorlar. Bunlarla aynı zamanda psikolojik birtakım çalışmalarında yapılması gerekir. Çünkü her insan o deneyimde ne algılar, ne hisseder, ne yapar bilmiyorum. Deneyimleyerek göreceğiz.

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelik sıralaması sizce nelerdir?*

Onur Saylak: Şöyle bir şey var ki, bizim ülkemizde daha tam anlamıyla gelişebilmiş değil, belki ana akım dediğimiz, yani her türlü seyirciye hitap eden kaliteli filmler, her ülkenin film endüstrisini ayakta tutan dinamiklerdir. Çünkü onlar çok çabuk paraya dönüşebilen, dönüştüğü içinde tekrar tekrar üretebilen şeyler. Türkiye’de bunun daha tam oturmamış olduğunu söyleyebilirim. Çünkü ya sulu komediler ya da festivallere sıkışan filmler söz konusu, seyirciyle buluşamıyorsun. Benim amacım becerebilsem tabi, iddialı konuşmayayım, bu ikisinin arasını yakalayabilmek. Hem meselesi olan hem de iyi ve izlenebilir film yapabilmek. Bunun kodları nedir şu anda bilmiyorum. Tamamen sezgisel ama işte *Daha* da denediğimiz formül hem görsel hem işitsel hem senaryosal şu anda seyircide iyi tepkiler topluyor. İşte, yapmak ve geliştirmek istediğim bu.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood’un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Onur Saylak: Elbette bağımsız sinema yapmanın çok zor yanları var. Arkanızda dağıtımcınız yok. İstedığınız yaratıcıyı gerçekleştirecek paranız yok. Ancak, bazı şeyler bunlara bağlı değil. Mesela bütün büyük üretimler yanında geçen sene *Moonlight*

diye bir film Oscar aldı. Sonuçta bu iş, para kazanmak için de yapılabilir, bir şey, bir dert anlatmak için de yapılabilir. Sanırım ikisi de akıp gidecek Hollywood’un hegemonyasını kırmak gibi bir şey biraz zor. Ben hep iddia ediyorum aynı filmleri Türkçe çekin izletemezsiniz. Çünkü artık yılların getirdiği, bilinçaltında işlenmiş İngilizce var, birtakım imgeler var. Bunlar olmadan bir filme iyi diyemiyoruz artık. O yüzden hep benzerini yapmaya çalışıyorsun. Hâlbuki iddia ediyorum bir işçiyle bir temizlikçinin romantik komedisini yapsan işte o Türk filmi olabilir. Bilmediğimiz insanların bilmediğimiz hayatlarıyla ilgili filmler yapmaya kalktığımız için hep “mış” gibi filmler üretiyoruz. O yüzden de ana akım bir türlü oluşturamıyoruz. Geri dönün *Selvi Boylum Al Yazmalım* gibi olağanüstü, hâlâ oturup ağladığımız çocuklarımızın bile izleyip ağlayacağı müthiş filmler yapabilmek varken hep böyle birinin benzeri birinin kopyası filmler yapıyoruz. Hatta eleştiriler bile şöyle yapılır ve ben bu tarzı korkunç bulurum bilmem ne gibi film, bilmem hangi yönetmen gibi, Amerikan gibi Amerikan prodüksiyonu gibi... Bu bana bir yapıta söylenebilecek en utanç verici şeyler gibi geliyor. Neden bizden olmasın? Neden bu topraklardan olmasın? Neden Türk sineması olmasın?

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalışmalarla ihtiyaç var?*

Onur Saylak: En basiti kendimden yola çıkayım festivaller çok önemli; çünkü ben Ankara’da okurken Ankara Film Festivali’ne giderdim ve beyaz geceler yaparlardı. Gece seansları koyarlardı ve o zaman büyük sinemalar vardı. Biz bütün üniversite, 400 kişi tüm arkadaşlar toplanır giderdik. Mesela ben Cubrick’in *Otomatik Portakal*’ını ilk kez orada izlemiştim. Genç yaştaki kitleyle özellikle bu gibi temasları sağlayabildiğimiz zaman emin olun her zaman sinema var olacaktır. Bu, tıpkı nasıl küçükken dinlediğiniz bir grubu ömür boyu dinlemenize benzer. Çünkü o size bir şey hissettiriyor. Sinema artık her yerde ve bu bir yandan avantaj bir yandan dezavantaj. Televizyonu açtığımız zaman da çok rahat ulaşabiliyorsunuz; bilgisayarınızı, telefonunuzu açtığınız zaman bile izleyebiliyorsunuz ve artık izleyememek diye bir şey kalmadı. Seyir kültürü artık böyle gelişecektir. Elbette burada yine nitelik önemli. Nasıl filmler yaptınız o kadar kritik ki. Üreticilere, sinemacılara yani yaratım sürecindeki herkese çok büyük görevler düşüyor. Çeşitlilik lazım bir de Türkiye sinemasına. Korku filmi yok, romantik komedi yok, komedi bence hiç yok. Komedi yaptığını iddia edenlere şunu söyleyebiliriz: Peter Sellers filmini izleyin aradaki farkı çok net göreceksiniz. Çünkü drama denen şeyi öğretmek lazım. Bizde drama deyince dram zannediyorlar. Komedi de bir dram, korkuda bir dram vardır. Bunlar dramının çeşitleri. Bunları anlatabilmek için bunların iyi örneklerini sergilemeye uğraşacaksınız ki seyirci fark edebilsin. Tıpkı Londra’daki tiyatro kültürü gibi bir kültür oluşturmak lazım. Orada küçük, 5 yaşında tiyatroya gidiyor; hayatı bo-

yunca orada çok iyi prodüksiyonlu oyunlar izlediği için iyi kötü beğenisi geliyor, mesele bu.

TRTakademi: *Türkiye’de “Başka Sinema”, “Öteki Sinema”, “Alternatif Sinema” vb. alternatif oluşumlar var. Ticari kaygıdan uzak, sanat içerikli girişimler. Bu oluşumlar sinemamız için ne gibi imkânlar sunabilir?*

Onur Saylak: Bir kere birçok film gösterim alanı bulamıyor; çünkü sinema salonları önce ticari noktadan yaklaşıyor. Kimsenin hadi ben senin filminin gösterimini yapayım. Az izlense de yapayım dediği yok. Varsa da yeni yeni oluşuyor ve onlar da o kadar büyük bir özveriyle yapmaya çalışıyorlar. Çünkü iyi ürünleri seyirciyle buluşturmak diye bir şey yok. Yurt dışında cinematech’ler var. Fransa’da var. Almanya’da var. 24 saat film sürekli film veren sinemalar var. Burada da belki belediyeler, belki valilikler böyle bir gösterim alanları kurabilseler harika olur. Mesela Avrupa’daki kasabaları gördüğünüz zaman çok basit şeylerle çok iyi işler yapıyorlar. Alışveriş merkezi, eğlence merkezi, bir kültür merkezinde sadece bir salonu bu iş için kullanabilirsiniz. Bunu yaptığınız zaman yıllar içinde bu seyirci oluşacak. O filmleri izlemek isteyen o filmlerle birlikte var olabilenler olacak. O zaman bu mecra gelişecek, artacak. Ülkemizde biz yıkmayı çok seviyoruz. Sürekli yıkıp yenisini yapıyoruz. Yollara bakın sürekli tekrar tekrar yapılır. Mesela Prag’da bütün şehir içi Arnavut kaldırımı ve ben bir kere gittiğimde Arnavut kaldırımı yeniliyorlardı. Oradaki bir beyefendiyle sohbet ediyorduk ve neden Arnavut kaldırımı diye sordum. Cevap olarak “Biz o kadar zengin değiliz ve sürekli yenileyemeyiz. Bir kere yapıyoruz 30 yıl kullanıyoruz.” dedi. Yani mesele her alanda düşünümlüp taşınılmış, temelleri sağlam atılmış, gerçekleştirilebilecek yapılar oluşturmak.

TRTakademi: *Hem Türkiye’de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Onur Saylak: Çok net söylüyorum ben film yarışırma kavramına karşıyım. Sanat eseri yarışırılır mı? Film yarışırılır mı? Kime göre? Neye göre? Bence festivalde gösterim olması gerekir. Senin zaten festivale katılabiliyor nitelikte film yapıyor olabilen büyük ödüdür. Bu seçkinin içerisinde olmak yeterli olabilmek müthiş bir şeydir. Festivalin anlamı bence paylaşmaktır ve aynı seviyeyi yaşamış, aynı süreçten geçmiş yönetmenlerin, oyuncuların, seyircilerin birbiriyle buluşmasıdır ve sinema kültürünü oluşturmaktır. Ödül almak, vermek bana çok tuhaf ve anlamsız geliyor; çünkü o zaman yaratan insanları başka bir yere sıkıştırıyorsunuz. Sinema parayla yapılan bir şey ve o paraya birçok insanın ihtiyacı var; çünkü çok zor şart-

larda yapıyorlar. O zamanda festival ödüllerini bir arzu nesnesi hâline getiriyorsunuz. Böyle olmaması gerekiyor.

TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünceden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Onur Saylak: Birincisi fikri bulmak ve bu fikrin sağlamasını yapmak. Bu çok uzun bir zaman alıyor. Burada hiçbir zaman emin olamıyorsunuz. Yani sonuçta çok büyük bir işin içine giriyorsunuz ve bu hiçbir zaman için kısa süreler almıyor, hep uzun süreler alıyor. Bir kere fikri bulmak, o soruyu yakalamak, yani ne anlatmak istediğinle ilgili bir fikrin olması gerekiyor. İkincisi senaryo aşaması. Senaryo aşaması da tabi çok yine uzun süren ve çok tartışmalı geçen bir şey, çünkü alternatifler var. Yani birçok noktadan birçok yerden anlatabiliyorsunuz. Daha sonra bunun görselini oluşturmak. Tabi her şeyden önce prodüksiyon denen filmi gerçekleştireceğiniz maddi koşullara ulaşmak. Bu, en zoru, asıl sinemacılar için söylüyorum; çünkü özellikle fonlar çok sınırlı, kısıtlı ve herkes ulaşamıyor. Bu konuda bizim formülümüz birtakım yapımcılarla birlikte bu yola çıkmak. Bu, ülkemizde yeni bir formül ve umarım başarılı oluruz. Elbette oyuncu seçimi büyük sorun. Burada benim oyuncu olmamın getirdiği avantajlar var elbette.

Fadik Sevin Atasoy

"Kadın Sinemasını Güçlendirmek
Gerekıyor"

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Fadik Sevin Atasoy: Sinema, farkındalık yaratabilmek için geniş kitlelere ulaşmak adına, en çabuk, en hızlı ve en etkili yöntemlerden birisi. Televizyondan farklı olarak teknik ve çok fiziksel bir şey var. Size daha geniş bir görüntü verildiği için, onun altında bir nevi psikolojik olarak eziliyorsunuz. Böylece size gösterilen şeyi kabul ediyorsunuz. Dolayısıyla biz büyük beyaz perdede sunduğumuz şeylerle, istersek zihinleri kilitleyebiliriz, istersek farkındalık yaratabiliriz. Bu yüzden nasıl kullanılacağına, edebiyle, ahlakıyla, onuruyla doğru karar verilmesi gereken sanat diye düşünüyorum. Bu da herhâlde bu soruyu açıklar. Çünkü krizleri ve düşünce sorunlarına, bir kitap aracılığıyla, bir eser aracılığıyla nasıl özenle yaklaşırsak aynı şeyi sinemada da yapmak zorundayız, hatta sinema hepsinden daha güçlü. Bir salon içine giriyorsun ve aslında bir bilgi ve görüntü bombardımanına gönüllü olarak tutulmaya izin veriyorsun. Özüne baktığın zaman oyuncuların bir araya gelip bir hikâyeyi anlattığı bir dal. İnsanın hikâye anlatması, ilkel dönemlerden beri var. Sinemanın en büyük gücü de zaten bu. Bir hikâye aracılığıyla bir felsefeyi, bir cümleyi kurabilme özgürlüğünün olması.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Fadik Sevin Atasoy: Şöyle söyleyeyim, video oyunları ne tat veriyorsa dijital teknolojinin geliştirdiği şey de aynı tadı veriyor. Hiçbir zaman, insanın hikâye anlatması teknik bir şekilde daha ileriye götürülemez. Ancak, insanın temelindeki o hikâye anlatma yetisi yüksekse, o zaman bir yere gidebilir. Çok ciddi bir değişim beklemiyorum. Ancak, şunu bekliyorum sinema salonlarının maalesef kapatılacağına inanıyorum. Bunun dijital teknolojiyle alakası yok. Artık insanlar evlerinde Netflix ya da alternatif platformlarda filmler izleyebildikleri için, daha da tembelleşti. Dolayısıyla sinema ritüeli gittikçe azalıyor. Youtube dizileri üretiliyor. Bence olmalı da hiç engel değil kesinlikle herkes istediği platformda istediği şeyi üretsın, ama sanatı popüler kültürden ayıran bir şey vardır ve sinema derinlik ister dolayısıyla da bir sanattır. Ama diğerleri bence daha çok popüler kültür örnekleridir.

Seyirci seçmeye başlayacak ya buradayım ya buradayım diye. Dolayısıyla sinema kendi kitleleriyle bir güç kazanır. Bundan seneler önce Radio Head diye bir müzik grubu Line Bar'a bedava müziklerini verdiler ve dediler ki dilerseniz bağış yapıp indirin, isterseniz bedava indirin. İnsanlar para bağışlayıp indirdiler. Dolayısıyla iyiyen kendi üretim alanında zaten sen seyirci kitleni oluşturuyorsun. Popüler kültür popüler olanları sevmeye ve izlemeye devam edecektir. Amerika'da böyledir Kim Kardashian'ı herkes izliyor ama Meryl Streep'in seyircisi hiçbir zaman ölmüyor.

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelik sıralaması sizce nelerdir?*

Fadik Sevin Atasoy: Para kaynağı neredeyse endüstriyi ayakta tutan odur. Yani yurt dışı için söylüyorum; Avrupa sineması çok daha farklı, burada daha minimal ve az bütçelere işler yapılabilir ama Amerika için böyle bir şey yok. Şu anda endüstri alanında endüstrinin kaynağı, para. Para kaynağı tükenmediği sürece endüstri de tükenmez. Bütün endüstriler için aynı şey geçerli değil mi? Üretim olmadığı takdirde endüstri gelişmiyor, üretimin olabilmesi için de kapitalin olması lazım.

Türkiye şöyle bir lükse sahip. Devlet burada hem sanatı, hem sinemayı daima destekledi. Bizim Kültür Bakanlığı gibi bir fonumuz var. Amerika'da kültür bakanlığı diye bir fon yok. Özel sermaye odaklı dolayısıyla da öyle bir fon olmadığı için sermaye, bunu bir prestij olarak görüyor. Ama bizde henüz bunu prestij olarak görebilecek entelektüelite yapısı söz konusu değil.

Avrupa'daki örneklerine bakarsak mesela Almanya'yı ele alalım Almanya da film komisyonları var, onun dışında belediyelerin kendi fonları var. Ama ülkemizde Türk film komisyonları diye bir şey yok. Bunun oluşması lazım. UK Film Council gibi, Avrupa Film Komisyonu gibi. Bizim ülkemizde de hem dünyadan hem ülke içerisinde isimlerin yer aldığı ve dolayısıyla projenin doğru değerlendirilebildiği bir yer olması lazım. O zaman sansür mekanizması ortadan kalkar; çünkü devlet ile bilirkişi arasındaki bir platform oluşturulur. Bu özel bir yapı ama devlete bağlı bir kuruluş olmalı. Çünkü UK Film Council'de devlet tarafından destekleniyor ve Oscar'a giden İngiliz filmlerin hemen hemen hepsi buradan desteklidir.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood'un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Fadik Sevin Atasoy: Eskiden Amerikan sineması kendi yağında kavrulabiliyordu. Yani dış piyasaya hiç ihtiyacı yoktu. Kendi seyircisi vardı, kendi üretimi vardı ve kendi üretimini kendi seyircisiyle paylaşıyordu. O pazar ona yetiyordu. Fakat küreselleşmeyle beraber artık o pazar ona yetmemeye başladı. Onlar da anladı ki dünyaya açılmak zorundalar. Orta Doğu, Rusya önemli bir pazar. Avrupa'yı zaten şöyle böyle elinin altında tutuyordu. Buna rağmen Avrupa'dan birkaç tane örnek aktris olarak ya da senarist olarak yönetmen olarak onlara da açılma telaşına girdiler. Çünkü market artık sadece ulusal değil uluslararası bir marketti ve bu içerikte de değişimi beraberinde getirdi. Çünkü işin içerisine Türkiye'den, İtalya'dan, Fransa'dan bireyler aktrisler ya da aktörler koymaya başlarsan hikâyeyi de evrensel kıstaslara göre anlatmak zorunda kalırsın. Artık sadece bir Amerikan hikâye-

si olamaz. Dolayısıyla burada da bir değişime gidecek, ben bunu öngörüyorum. Sundance Festivali, Tribeca Festivali gibi sinemaya alternatif platform sağlayan festivallerde az bütçeyle yapılmış bağımsız film örnekleri olmaya başladı. Eskiden böyle değildi. Büyük stüdyo filmleri hikâyeler de anlatırdı ama o çizgi netleşti artık. Ya bilim kurgu süper hero filmi yapacaksın ya da bağımsız adı altında daha düşük bütçeli filmler. Ama onların bağımsız filmleri bile 15 milyon dolar.

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalışmalarla ihtiyaç var?*

Fadik Sevin Atasoy: Avrupa'da gelişmiş bir seyir kültürü var; çünkü sinema aynı zamanda bir sanat sayıldığı için kendisi bir seyirci kitlesi yetiştirmiştir. Amerika için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Amerika'da tam bir Recep İvedik durumu var. Yani maalesef oranın da Türkiye'den hiçbir farkı yok. Yapılması gereken önce kadınları yetiştirmek lazım çünkü çocuğu yetiştiren kadın. Çocuğu tek başına yetiştirmenin hiçbir manası yok. Bence kadın yönetmenleri ve kadın sinemasını güçlendirmek gerekiyor. Önce bilinçli bir kadın kitlesi kadın seyirci yaratmak lazım ki o kadın çocuğunu alıp sinemaya götürsün. Baktığın zaman televizyon dizilerini kadınlar izliyor. O kadınları televizyondan çekip birazcık da olsa sinema salonuna taşımak gerekiyor. Çocuktan değil kadından başlayan bir eğitim süreci çok önemli.

Eğitim seminerleri düzenlenmeli, uzmanlar, psikoterapistlerle de çalışılmalı.

Görsel sanatlarda katarsis denilen bir şey vardır ve sinemada arınma olarak kullanılır. Öfkeni arındırabilirsin. Sana yapılan sözel veya fiziksel tacizi terapistle konuşacak gücün yoktur, ama ekranda gördüğün zaman onu arındırabilirsin. Haddim olmayarak söylüyorum 5 senedir buraya gelmiyorum 5 sene sonra geldiğimde gördüğüm şey bizim sözel taciz denilen durumun farkında olmayışımız ve bunu normal karşılıyor oluşumuz. Recep İvedik gibi örneklerde de sözle taciz var, hakaret var, aşağılama var, küfür var. Buraya bir bakmak lazım. Bunun üzerinde düşünmek ve seyirciye ve seyir kültürüne buna uygun politikalarla yaklaşmak gerekir.

TRTakademi: *Türkiye'de "Başka Sinema", "Öteki Sinema", "Alternatif Sinema" vb. alternatif oluşumlar var. Ticari kaygıdan uzak, sanat içerikli girişimler. Bu oluşumlar sinemamız için ne gibi imkânlar sunabilir?*

Fadik Sevin Atasoy: Büyük bir imkân sunabilir; çünkü herkes sesini duyurabilme platformuna sahip olabilir; farklı sesleri dinlemek önemli. Yani Türkiye'de maalesef tamamen oturmuş bir sinema endüstrisi yok. Endüstri demek, sermayenin ve sürekliliğin olması demek. Televizyon endüstrisi var, ama sinemada endüstri değiliz. Onun için bizim yaptığımız her film zaten bağımsız film. Bir stüdyomuz yok

ki, böyle milyon dolarlar yatırsın da filmleri çektersin. Bizde zaten stüdyo filmi yok ve yapılan her film öteki sinema, başka sinema, alternatif çalışma zaten.

TRTakademi: *Hem Türkiye’de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Fadik Sevin Atasoy: Peyzaj mimarlığından bir farkı yok. Bu işi bu şekilde ele alıp değerlendirmek lazım. Şimdi bizim elimizde bir Türk sineması var değil mi? Bunu hangi alanda nasıl değerlendireceğiz? Bilirkişilerden bir film komisyonu kesinlikle kurulması lazım. Bilirkişilerden oluşan bu komisyon profesörlerden, sinemanın içinde olanlardan, hakikaten bu işi bilen insanlardan oluşmalı. Komisyon farklı politik görüşlerden kişilerden oluşmalı ve bir ideolojiye de hizmet etmemeli. Komisyon bir değerlendirme yaparak bağımsız filmler için hangi festivallerin olacağına nerede olacağına karar vermeli. Antalya turistik bir bölge bizim dış turizme açılmamız için ben buranın uluslararası bir festival olması gerektiğini savunanlardanım. Çünkü Antalya’da yapılan işin dünyada duyulması gerekiyor. Neden? Çünkü bize sadece sinema alanında değil, turizm alanında da eklemek getireceği için. Böyle düşünmek lazım. Sinema, sanatsal oluşumuyla beraber aynı zamanda ticari bir iştir. Bir sermaye oluşturulursa devam edilecek bir iş. Nokta şehirler belirlenir ve denir ki şu şehirde bağımsız film festivali yapılacak. Amerika’da Sundance Festivali neden Utah denilen hiç kimsenin gitmediği bir yerde yapılıyor? Burası kömür madenlerinin olduğu bir yer. Dünyanın en meşhur festivallerinden birisi olan Sundance Festivali burada yapılıyor ve bu festival olmasa oraya kimse gitmez. Yani bizim Diyarbakır’ımız Mardin’imiz oranın yanında cennet. Adamlar çok akıllı bir Sundance ile şehre istihdam sağlıyor. Bizim de nokta bölgeler seçmemiz lazım. Ülkemizin hangi bölgesinde, sinemanın hangi alanını güçlendirmek istiyorsak orada ona uygun festival organizasyonları yapalım. Screen Actors’de birkaç yıl dışında, yabancı basında bu kadar çıkan bir festivalimiz (Antalya Film Festivali) olduğunu görmedim. Bakıyorum yabancı basına acayip mutluyum. Adamlar diyor ki: “Antalya deniz kenarıymış. Fransa’nın Reviara’sı gibiymiş. Gidelim, görelim festival de var.” Kültür turizmüne böyle bakmak gerektiğini düşünüyorum.

Eleştiriler yapılmıyor mu? Dünyanın her yerinde bu eleştiriler olur. Bu, işin bir parçasıdır. Çok normal ve bunu kişisel almamak lazım. Bazen de dinlemek lazım, haklı oldukları yerler de var. Çünkü bilirkişi istiyor insanlar. İşinin ehli insanların elinde böyle organizasyonlar olsun istiyorlar.

TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünceden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Fadik Sevin Atasoy: Her alanda... sinema kendi adına sıkıntı zaten. Şöyle söyleyeyim: Yapımcının kaynağı nereden bulduğuna bakmak lazım. Amerika'da bankalar kredi veriyor. Bizde hâlâ bankalar kredi vermiyor. Yani sinema kredisi yok. Bir bankaya vergi avantajı sağlayacak, onları teşvik edecek ve yapımcıya para vermesi için teşvik ettirecek bir sistem yok. Bu olsa endüstrileşme yolunda ilerleyebiliriz, birincisi bu. İki; senaryo anlamında ben gençlerden çok umutluyum. Hakikaten değişik bir nesil geliyor. Farklı bir nesil geliyor. Çok iyi okullarımız var artık. Çok iyi profesörlerimiz var. Sinemamız eskisi gibi 5 kişi birleşelim de film çekelim değil. Artık bunun bir eğitim gerektirdiği, farkındalık gerektirdiği anlaşıldı.

Serdar Akbıyık

"Kapitalizm Her Yerde
Bağımsız Film Çekilmesine Engeldir"

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Serdar Akbıyık: Ben aslında bir olanak olarak görmüyorum. Evet, çok olumlu bir bakış açısıyla öyle de bakılabilir; ben çözüm sunmaktan daha çok çözümsüzlük ürettiğini düşünüyorum. Çünkü sonuçta sinema bir endüstri ve endüstrinin güçlü olanı zayıf olanını yener. Ülkeler birbirini nasıl sömürürse sinemada diğer ülkeleri ve sistemi sömürüyor. Hepimizin de kabul ettiği gibi Hollywood bu işin başı. Bırakın sömürmeyi tarihi yeniden yazma, dönemi yönlendirme anlamında sinema kullanılıyor ve bu yeni olan bir şey değil. Bu yalnız teknik üstünlükle alakalı bir şey de değil. 1945'ten beri hatta Birinci Dünya Savaşı'ndan beri, hatta daha öncesinden sinema kullanılıyor bu iş için. Biliyorsunuz, Nazi Almanya'sından başlayıp Sovyetler ile devam eden bir süreç var. Bakın, Amerika'nın savaşa girmesi için halkın yönlendirilmesi projesini John Ford gibi yönetmenlere verilerek Amerikan halkı kovboy filmleri yoluyla savaşa hazır hâle getirilmiştir. Bu örnekleri günümüze kadar uzatabilirsiniz. En önemlisi de şu an bizi ilgilendiren İslamafobi. Dikkat edin 11 Eylül'den çok önce Chuck Norris döneminde, yani 80'lerde Irak'ta, orada burada Müslümanlarla savaşan bir Amerikan karakteri var. Bir dolu terörist Müslümanı öldüren Amerikan kahramanlarını biz o zamanlardan seyretmeye başlamıştık. Herkes tarihe bir çizgi çekip olayları o noktadan başlatmayı sever ya aslında öyle değil, yani 11 Eylül çok uzun zamandır başlamıştı. Onun için yazık ki bir olanak yok. Portakalı kesmek için kullandığın bir bıçakla bir adamı bıçaklamak gibi bir şey bu. Sinema şu an ne yazık ki birilerini öldürmek için kullanılıyor.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Serdar Akbıyık: O anlamda, inanılmaz bir seçenek var önümüzde. Her şeyden önce oynamayan insanları, çok ünlü yüzleri, ölmüş insanları, oyuncularını oynatabiliyorsunuz. Sadece bilgisayar marifeti ile Rogue One: Bir Star Wars Hikâyesi'nde çok ünlü iki oyuncuyu Prenses Leia ve Ölüm Yıldızı'nın komutanını oynattılar. Onun için ben çok da önemsiyorum. Herkes dijital denildiği zaman üç boyut, dört boyut, animasyona kayıyor. Ama bunlar teknik kategoriler asıl içerik olarak, derinlik olarak çok büyük etkileri var. Bu herkesi, sinema endüstrisini, oyuncularını, yönetmenleri, sinema yazarlarını da etkileyecek, belki de etkilenmeyen sadece izleyici olacak. Çünkü izleyici, bir sinefil değilse sonuçta bir bütün olarak filmi görür ne olduğunu o kadar da önemsemez, seyrederek. Ancak, bizim yorumlarımıza, oyuncuysak performansımıza, yönetmensek çekeceğimiz filmin olanaklarına her anlamda etki edecek gelişmeler yaşanıyor. Bunun da sonu nereye varır bilemiyorum. Belki de üç boyutlu değil, dört boyutlu değil, gerçekten sanal filmler seyretmeye başlayacağız.

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelik sıralaması sizce nelerdir?*

Serdar Akbıyık: Dünya film endüstrisini ayakta tutan birkaç dinamik var: Bir tanesi siyasi konjonktür. Yani ülkelerin arasındaki o çekişme ve sinemayı kullanma hırsı. İkincisi izleyici potansiyeli. Biliyorsunuz bunlar da birbirine bağlı şeyler. Artık insanlar edebiyatı, dünyayı, felsefeyi ne romandan, ne resimden, ne de tiyatrodan algılıyorlar. Bunlar artık sinemada vücut bulduğu zaman bir değer kazanıyor. Bir roman yazıyorsanız o sinemaya aktarılıyorsa çok daha farklı bir boyuta geçiyor. Gelinen noktada bir şey değer kazanacaksa mutlaka sinemayla irtibatı olmak zorunda gibi geliyor bana.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood'un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Serdar Akbıyık: Olay şu; bağımsız bir toplum, bağımsız bir sinema çekebilir. Herkes diyor ki Amerikan bağımsız sineması çok güzel. Bence de çok güzel ve seyrettiğimde çok zevk alıyorum. Ancak, aslında Amerika bağımsız değil, Amerikan bağımsız bağımsız değil. Amerikan entelektüeli veya dünya entelektüellerinin gazını almak için, Hollywood'un sadece yığınlar üzerine etki etmediğini, entelektüel sınıfı da kendi komutunda tuttuğunu gösterebilmek için yapılan bir şey. Benim için bağımsız film nedir biliyor musunuz? Mesela Türkiye'den genç bir çocuk, büyük kapitallerle ilgisi olmadan tamamen yaratıcı özülle bir senaryo yazar, oradan buradan bulduğu parayla çok da ucuza bir film kotarır. Tamam sinema çok pahalı bir sektör, ama inanın özünde bazen beş kuruş para harcanmış filmler bile bir başyapıt olabilir. Çünkü, kapalı alanda, sadece diyalog üzerine, felsefe ve anlayış üzerinden çekilen filmler var. Bunlar bizi birçok filmde daha fazla etkilemiştir. Bu bağımsız filmdir. Ama tutup da Amerikan bağımsız filmi dedikleri, kendi festivali olan çok büyük kapitallerin döndüğü, ayrıca büyük şirketlerin yan şirketlerinin ürettiği veya büyük bir oyuncunun "Robert Redford gibi" kurduğu böyle bir sistemden bağımsız film çıkmaz. Bu Hollywood'un suçu değil, kapitalizmin suçu. Hollywood'u da kapitalizm gibi görüyorsunuz, Hollywood'unda suçu diyebilirsiniz ama kapitalizm sadece Hollywood'la sınırlandırılmaz. Kapitalizm her yerde bağımsız film çekilmesine engeldir. Bağımsız film diye seyrettiklerimiz bir rüyadır diye düşünüyorum. Bizim gazımızı alıyorlar. Artık o bağımsız filmler, o sınırlandırılmamış hayaller, onların peşinden koşan insanlar, bence geride kaldı veya üniversiteli genç çocukların yüreğinde veya hayallerinde kaldı derim ben. Çünkü artık yapabilmeleri çok zor.

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalışmalarla ihtiyaç var?*

Serdar Akbıyık: Şimdi, bu söyleyeceklerim bence bütün dünya için geçerli ama bizim ülkemiz için daha geçerli. Bu kadar yönlendirme var, tarih yeniden yazılıyor, istedikleri gibi toplumu/kamuoyunu yönlendiriyorlar, şekillendiriyorlar, gelecek olaylara hazır hâle getiriyorlar, tepkilerini önceden alıyorlar diyoruz; ancak, buna karşı silahlarımızı kuşanmıyoruz. Bütün bunları söylediğimiz zaman bence toplumun da bizim de kendi silahlarımızın olması lazım. Yalnız Türkiye için de söylememek lazım. Bütün toplumlar için bu konuda silah bence film okuyabilmektir. O filmleri okurken bunları görmek istemeyen yığınların önüne açık bir şekilde ortaya koyabilmektir. Bunu görmek istemiyorsun, bundan zevk almak istiyorsun al! Ama bunu bilerek al, bunu gör ve ondan sonra devam et. Zaten hepimiz sonuçta kot giyiyoruz, bunu kullanmadan yaşayamayız, hele benim gibi bir sinema eleştirmeni bunu zikretmeden hayatta yaşayamaz, bunu kabul ediyorum. Ama gör, görmen lazım. Bilerek yediğin kazığın farkında olman lazım. Toplumları uyutuyorlarsa, toplumları uyandırmak da birilerinin görevi ve bende kendime görev olarak bunu biçiyorum.

TRTakademi: *Türkiye’de “Başka Sinema”, “Öteki Sinema”, “Alternatif Sinema” vb. alternatif oluşumlar var. Ticari kaygıdan uzak, sanat içerikli girişimler. Bu oluşumlar sinemamız için ne gibi imkânlar sunabilir?*

Serdar Akbıyık: Bu oluşumları önemsiyorum. Bu oluşumlar bir toplumda olmalı. Yani sinemanın sivil toplum örgütleri diyebilirim. Çalışma hayatında sendikalar vardır, çeşitli örgütler vardır bilirsiniz. Bu örgütler olmalı ama bu örgütler bağımsız olmalı. Bu örgütler bir “kliğin” parçası olmamalı veya klik oluşturma göreviyle ortaya çıkmamalı. Siyasi gözlüğünü takıp, sadece kendi inandığı yolda çekilen filmleri destekleyip diğerlerini bırak desteklemeyi, önünü tıkamak için çaba sarf etmemeli. Sinemaya dair, planı dışında bir planı olmamalı ve tek amacı sinema olmalı. Bütün sinemanın topyekûn önünü açmak zorunda olan örgütler bunlar. Türkiye’de böyle mi? Ben öyle olduğunu sanmıyorum. Türk sinemasının entelektüel sınıfında inanılmaz bir klikleşme olduğuna inanıyorum. Bunları tabi kanıtlayamam ama var. Belirli kalıplarda düşünmediği için hiç yardım alamayan, salon bulamayan arkadaşlarımız var, bunları biliyoruz. Türkiye’nin böyle bir kapışmaya gücü yok. Çünkü bu toplumda bazı şeyler parçalanmış durumda olduğu için üreten kesimler tamamen yok sayılır. Böyle bir çarpıklıktan da tabii işte bu korku filmleri, bu komedi filmleri çıkar. Özünde bunlara da karşı değilim ama karşı olduğum şey şu: Bu filmler bir şey söylemeyen ne ona uyan ne de buna uyan filmler. Amaç para kazanmak ve iki tarafa da yaranmak, iki tarafın da tepkilerin-

den kurtulmak için hiçbir şey söylemeyen filmler bunlar. Bahsettiğimiz oluşumlar sinemanın önünü açmak, bağımsız yapımlar yapmak isteyen gencecik çocuklara destek olmak için vardır veya devletin o anki politik gündeme göre bazı şartları olabilir, kendince refleksleri olabilir, o reflekslere karşı çıkmak için vardır. Bunlar da doğal ve olması da lazım zaten. Sağlıklı bir toplum ancak bu şekilde oluşur. Devletin de kendini frenleyecek böyle kurumlara destek vermesi gerekir.

TRTakademi: *Hem Türkiye’de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Serdar Akbıyık: Şimdi, biliyorsunuz Antalya Film Festivali ulusal yarışmayı kaldırdı. Antalya Film Festivali’ni ulusal yarışmayı kaldırması bence çok büyük bir hatadır. Yurt dışında bir festival böyle bir yapılanmaya girerse sonuçları farklı olur, Antalya yurt dışında olsaydı mesela Antalya değil de Roma olsaydı, bu yapı onları fazla etkilemezdi. Çünkü İtalyan sinemasıyla dünya sinemasının birleşimi ve ilişkileri, İtalyan oyuncuların ve İtalyan yönetmenlerin Hollywood’da film çekme rahatlığı Hollywood’la ilişkileri, İngiliz sinemasıyla ilişkileri çok farklı. Türk sineması öyle değil. Türk sineması kendi içinde ne olabilecekse olabilecek bir sinema. Türk sinemasının bu ülke sınırlarının içinde bir gücü var. Euroimage’den aldıklarıyla yapılanmaya kalkarsa olmaz. Euroimage sinemayı etkilemeye çalışır. Bünyesindeki klikleri doyurmaya çalışır. Onun istediği ve buradaki kliklerin eliyle başka bir sinemaya başka bir politik söyleme girmek olur. Bu ister istemez böyledir. Euroimage’in suçudur demiyorum; çünkü Euroimage gibi örgütlerin olayı zaten budur. Onun için kendi yurdumuz içinde kendi yağıyla kavrulan bir sinemamız var. İddia ediyorum Antalya, Türk sinemasının kendini gösterdiği en önemli yerdir. Birazcık tarih okumayı bilsek. İstanbul Film Festivali’nin Türk sinemasına karşı daha kuruluş günlerinde, İstanbul Film Günleri döneminde nasıl tepkisel olduğunu, Türk sinemasının yönetmelerini kabul etmediğini, sadece yabancı sinemayla ayakta durduğunu, Türk yönetmelerinin hani o beyaz sinema, yeşil sinema filan o kavgaların bir aktörü olduğunu bilirsiniz! Bir beş yıl, altı yıldır İstanbul Film Festivali’nde Türk sineması başrol oyuncusu. Antalya öyle mi? Antalya yıllardır var. Adana, yirmi dört diyoruz ama kesintileri olmasa Antalya kadar var. Özellikle bu topraklar, Yeşilçam dediğimiz endüstrinin doğmasına sebep olan çiftçilerin toprakları. Bu topraklarda yetişen pamukların parasıyla çekildi o filmler. Antalya’da Türk sinemasını nasıl yalnız bırakırsınız? Bunları *Star* gazetesinde de yazacağım her yerde de söyleyeceğim. Çünkü bu bizim ülkemizi etkiliyor, bizim sinemamızı etkiliyor, bunun ideolojisi yok. Bunun devleti, hükümeti, sivil toplum örgütü, osu busu yok. Bu ülke bizim ve bu ülkenin bir sineması var. Bu ülkenin sinemasının bazı enerji-

leri var. Hiç düşünülmemiş bir şeyler gibi bunu yapmak çok yanlış. Bunun acısını çekeceğiz. Belki kısa dönemde Adana yarıyor görünüyor ki bakın Adana Film Festivali'nde seyrettiğimiz seçkiler, yıllardır seyrettiğim festival seçkileri içerisinde bence en iyi seçkiydi. Eskiden böyle bir şey yoktu, on film yarıştırdı bir tanesi çok iyi olurdu, iki tanesi eh derdin ve onun yanına konulurdu. Belki de benim de on, on beş yıldır seyrettiğim en iyi festival seçkisi bu seçkidir. Ben sinemacıyım, sinema için konuşabilirim Türk sinemasına Antalya'da yapılan şey yanlıştır ve düzeltilmesi gerekir, üstüne üstlük bunu düzelterek insanlar orada var, oranın başındaki insan düzelterek. Oranın başındaki insan iki sezon önce o festivali alıp zirvelere taşımıştı. Sonuna kadar elit yönetmenler, filmlerini Antalya'da yarıştırmak için kendi aralarında yarışmadı mı? Hepsini orada seyretmedik mi? O zaman gerçekten çok başarılıydı, bunu hep söylüyorum ondan sonra bir şekilde bu tür yanlış tercihler oldu ama bunlar toparlanabilir. Bu yıl geçer böyle önemli değil, ama Türk sineması söz konusu olduğunda Antalya Film Festivali'nin ulusal yarışmasının devam etmesi ve bu mücadelenin bitmemesi lazım, önümüzdeki yıl düzeltilir diye düşünüyorum.

TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünceden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Serdar Akbıyık: Şimdi, bu her endüstriye göre değişir. Kendi ülkemiz için konuşursak birincisi; maddi sıkıntı çok büyük. Para buldum dediğiniz yerde normalde yurt dışında ön hazırlık aşaması için kullanılan bütçeden bahsedersiniz ve burada o parayla film çekilir. İkincisi, sinemayı hayatın özü olarak kabul eden ve bunun üzerinden hayatı algılayan üreticilerin olmamasıdır. Bu kapsama, yapımcılar, yönetmenler, oyuncular giriyor. Pek çoğunun o profesyonelliğe sahip olduklarına inanmıyorum. Sinemamızın hiçbir ögesi fatura ödemeye razı değil. Hiçbiri ne siyasi faturayı ödemeye hazır, ne doğru bildiğini söylediği için tepki almaya hazır. Bunların hiçbirisi şu an Türk sinemasında yok ve bir de üstüne parasızlığı koyun. Biz çölde "vaha" arıyoruz, bazen buluyoruz –evet– ama bulduğumuz şey sadece bir "vaha". Denizi bulamayız bu şekilde...

Uğur Vardan

“Cannes'in Temel Hedefi
Fransız Sinemasını Kurtarmaktır”

DOSYA
RÖPORTAJ

TRTakademi: *Sinemanın çağımızın krizlerine ve düşünce sorunlarına sunabileceği olanaklar nelerdir?*

Uğur Vardan: Sinema baştan beri yaklaşık yüz yılı aşkın sürede birçok evreden geçmiştir. Herkes hayatta durduğu yerden, ister seyirci olun ister yönetmen olsun sinemayı nasıl algılıyorsa ona göre keşfe çıkar. Çok sevdiğim bir film vardır: “Herkes kendi kedisini sever” diye. Bence herkes kendi sinemasını arar. Bazıları sinemada kaçış ister. Gündelik hayat onu çok sıkmıştır ve bilim kurgu izlemek ister, aksiyon izlemek ister. Bazılarının hayatta hep bir derdi vardır. Felsefe arar, sosyoloji arar, hayattaki duruşuna göre kendi sinemasını arar. Ancak tabii ki bu söylediğim şey, çok ortodoks olabilir. Bir sinema eleştirmenin böyle bir lüksü yoktur. O her bölümü izlemek zorundadır. Kendi durduğu yere, hayat görüşüne, ideolojisine, sevdiği üsluplara uygun yönetmenleri, filmleri arar. Dolayısıyla çağın dertleri için sinema bir çözüm, bir ifade alanıdır; ama bazıları çözüm göstermez sadece durum tespiti yapar, bazıları çözüm göstermeye çalışır. Ama sinemacı çözüm gösterse ne olur, hayat bambaşka bir şekilde akar. Dolayısıyla o sadece sorunlara ilişkin izleyicinin kafasında bir soru işareti, bir kıskırtma, bir düşünce yaratırsa bence başarılıdır. Onun dışında dediğim gibi yüz yılı aşkın sürede bir sürü yönetmen gelmiş geçmiştir. Hatta bazıları sinemanın devrini tamamladığını iddia eder ki yer yer doğrudur. Güneş altında söylenmemiş söz kalmamıştır. İşte postmodernizm çıktı. Tarantino 1950’lerde yapılanları tekrar yaptığı için tutulmuştur. Son iki yeni kuşak bunları bilmiyor. Suçlamak istemem ama insanlığın şöyle bir problemi var: Herkes öyküleri, yani insanlığın öyküsünü kendi durduğu yerden tanımlıyor. Yani sanıyor ki her şey benle birlikte başladı. Oysa dünyanın çok uzun bir geçmişi var. Üstelik sadece sinema değil tarihte, siyasette, sosyolojide, mimaride. Dolayısıyla eski şeyleri harmanlamak postmodernizm oluyor böyle de akıp gidiyor işte.

TRTakademi: *Sinemanın dijital teknolojilerle birlikte değişen görünümü film endüstrisini nereye götürüyor?*

Uğur Vardan: 1970’lerde özellikle Spielberg ve George Lucas’ın başını çektiği bir akım vardı. O zamanlar ben öğrenciyken hayatı anlamaya yeni başlarken, yazmaktan çok biriktirme dönemi diyelim. Şöyle suçlamalar vardı: Sinemanın herkesin yaşını küçülttüğü iddia edilirdi. Onlar 1950’lerin serial denilen türüne yakın, insanları çocukça günlere, özlemlere götüren filmler yaptılar. Sonra zaman geçince onlarla büyüdüler, olgunlaştılar. Hatta Spielberg hep böyle çocuksu filmler yaptığı için akademiden ödül alamadı. Olgunluk döneminin eseri olan *Schindler’in Listesi* ile Oscar’a uzandı. Oscar’ın bir önemi yok ama birçok Amerikalı yönetmen içinde ukde bu. Hele Spielberg gibi hani sektörün yönlendiren adamlarından birinin daha önce almaması ilginçti. *Star Wars*’lar *Indiana Jones*’lar *Üçüncü Türden Ya-*

kınlaşmalar vs. falan, onlar çok kıt kanaat imkânlarla o hayalleri perdeye yansıtırlar. Dijital çağda bütün hayalleri kolaylaştıracak imkânlar var. Efektler sayesinde artık her şey bir oyuncanın parçası. Bu iyi mi kötü mü? Bir hayali gerçekleştirmek için bir araç olduğu için iyi, fakat her şeyin dijital dönüşmesi sadece sinemada da değil hayatın her alanında başka biçimlerde tezahür ediyor oluşu hakkında endişelerim var. Fakat insanoglu öyle bir yaratık ki her şeye adapte oluyor. Dolayısıyla yeni sisteminde kendine ait kuşakları algılama biçimleri kendini ifade etme şekilleri olacaktır. Dolayısıyla dijital çağda belli bir yaş kuşağı gençlerin kendine ait dilleri var. Sinemanın da dijitalle olan ilişkisinden yeni bir dil doğdu. Tüm bunlara rağmen ben sinemanın bir anlatım aracı olarak ister dijital anlatım, ister klasik anlatım yöntemini kullansın önemli olanın samimi, kendi içinde doğruları olması ve derdini doğru bir şekilde anlatıyor olması gerektiğini düşünüyorum. Ama öte yandan sinema başladığından beri bir yalan aslında. Aynı Jules Verne'in anlattığı hikâyeler gibi. Zaten insan herhâlde ondan seviyor bilim kurguyu. Bambaşka dünyalar sunuyor.

Başlangıçta Lumière Kardeşlerin bir sinema salonunda bir treni insanların üstüne sürmesiyle başlayan bu yolculuk her zaman sizi bulunmadığınız bir yerin parçası hâline getiriyor. Bu da çok güzel bir şey. Televizyon da bunun alt türeviydi aslında. Evinizin salonundan dünyaya açılıyorsunuz. Bazen bir aksiyon sahnesinin ortasına çekiyor sizi bazen uzayda bir boşlukta tek başına kalıyorsunuz. 2001'in sahnelerini düşünelim, herhangi bir uzay bir filmi düşünelim. Benim çocukluğumun dizileri *Uzay Yolu*'nda, *Uzay 1999*'da uzaya ya da bilim kurguya ilgi duyuyorsanız her şeyi bulursunuz. Söylemek isteğim her zaman hayalin parçası hâline geliyorsunuz. Diğer yandan katı bir gerçekçilik akımı da var. Şöyle ya da böyle anlatılan bir dert varsa bunun çok entelektüel, derin sosyolojik, felsefi bir dert olması gerekmiyor. Aksiyonda bir derttir.

Gösterdiği şeyin kendi içinde tutarlı olması gerekir. Bunu ister dijital tekniklerle yapın ister klasik sinema teknikleriyle fark etmez. Benim için önemli olan bunu doğru şekilde ifade etmek, hayatın neyse eylemini onun parçası hâline getirmek.

TRTakademi: *Dünya film endüstrisini ayakta tutan dinamikler ve bunların öncelik sıralaması sizce nelerdir?*

Uğur Vardan: Bu olumladığım anlamına gelmiyor ama kuşkusuz Hollywood. Çünkü endüstriyi orada kurdular ve çok eski bir gelenekleri var. Dolayısıyla orası sinemanın kabesi gibi. Herkes orayı tavaf etmek istiyor. Hollywood belli bir hayat tarzını pompalıyor ve bir tür kültür emperyalizmi de yapıyor. Buna mukabil çok oturmuş sinemalar var. İtalyan sineması, Fransız sineması ve zaman zaman parlayan İspanyol sineması gibi. Yeni arayışlar oldu ki; bir dönem 10-15 yıl önce, İran

sineması ve Çin sineması öne çıktı. Türkiye sineması da İran'dan sonra bir çıkış yakaladı. Dolayısıyla ben artık dünyanın artık koca bir multi-kültürel platform olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla Türkiye'de Somali'de, Arjantin'de, Afrika'daki bir dert herkesin derdi hâline gelebiliyor. Zaten giderek tekdüze olan hayat biçimi herkesin dertlerini ortak hâline getiriyor. Benim derdim işçi sınıfından bir Amerikalının derdi de olabilir, bir İngiliz'in derdi de olabilir. Bu genel tablo içinde her sinemanın bu oyunda yer alma hakkı var ama para ve oturmuşluk açısından herkes Hollywood'a öykünüyor. Tartışılır, eleştirilebilir ancak yönetmenler bağımsız sinemayla başlayıp tanınınca, Cannes, Venedik ve Berlin gibi karar verici mekanizmalardan geçip ödüllendirilince, Hollywood'da film yapabiliyorlar. Bu da onların hakkı tabii. Önemli olan kendi içinde tutarlılıklarını sürdürmeleri. Futboldan örnek verirsek bir futbolcuyu ister sağ bek oynatın ister forvet, o futbolcu teknik direktörün verdiği görevde, yerde başarılıysa problem yok.

TRTakademi: *Sinema dünyası Hollywood'un kitle ve ticari sinemalarının hegemonyası altında. Yaratıcı, farklı ve öteki sinemanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Uğur Vardan: Dijital sinemayla sadece efekt anlamında değil kameranın kullanımını da kolaylaştırdılar Eskiden bir tane kamera vardı ve o onu almak pahalıydı. Şimdi cep telefonu da film çekiyorsun. Eskiden bir yetenek keşfedilmeden ölebilirdi. Yani bir tane film çekme imkânı olmazdı. Şimdi gerçekten istiyorsan, anlatacak bir konun, bir derdin, tasan varsa birtakım araçlar bulabiliyorsun. En büyük problem hem Türkiye de hem de dünyada bu dağıtım sisteminin içine girmek. Batı'da sinema sektörünün bir parçası olmak Türkiye'ye nispeten daha kolay, bunu belirtmem gerekir. Türkiye'de nedense son 10 yılda komedinin dışında pek bir şeye fırsat tanınmıyor. Artık Yeşilçam gelenekleri yok. Yeşilçam geleneklerine biraz olsun oturabilen *Babam* ve *Oğlum* gibi birkaç film dışında Box Office filmlerinin tamamı komedi filmleri. Bu, gülmeye ihtiyacımız var vs. gibi sosyolojik argümanlarla açıklanmaya çalışılıyor. Olabilir ama herkes bu sistem içinde bir şekilde ayakta durabilmek için komedi yapmak istiyor. Kötü olan da bu. Eleğin üstünde kalan o kadar az yapım var ki. Festivaller iyi filmler için soluklanma alanı. Gerçi son birkaç yıldır o alanlarda tartışmalı hâle geldi. Yine de genç ve kendini göstermek isteyen kişiler eskiye nazaran daha çok imkâna sahipler.

TRTakademi: *Sinema eleştirisinin ve seyir kültürünün gelişmesi için ne gibi çalışmalara ihtiyaç var?*

Uğur Vardan: Valla çalışmalara ihtiyaç var mı? Bu biraz kültürel yani emir komutuyla olacak bir şey değil bir de sinema hayatın genel akışın dışında değil ki. Toplumun genel refleksleri neyse sinemaya bakışı da o. Hani futbol için konuşulur

bir nefret kültürü var diye, o nefret kültürü yalnız futbolda değil sinemada da, her alanda var. Hâlbuki birbirimizi dinleme, birlikte ortak yaşama alanlarını açmaya ihtiyacımız var. Sinema bu anlamda önemli bir açığı kapatıyor. Bir de insanlar ben de dâhil kolaycılığa alıştı. *Savaş ve Barış*'ı, İnce Mehmet'i okumak zor geliyor onun yerine biri keşke çekse de izlese diyoruz. Türkiye'deki dizileri düşünelim *Monte Kristo Kontu*'ndan biraz alınıyor *Ezel* oluyor. Sadece bizde mi? Bütün dünyada da öyle. Shakespeare'den alıyorlar, günümüze uyarlıyorlar içine biraz aksiyon koyuyorlar ve aksiyon filmi yapıyorlar. *Thor*'u ele alalım, bir baba oğul hikâyesi var. Freudyen öğeler var. Shakespeare var. Sinema zaten okumayı engelliyor. Okumak yerine o sıkıntılı süreci yaşamak yerine bir gecede 3 film izliyorsun. Okuma yazmaya eğilimli nesiller yaratmayı düşünüyorsak onun parçası olarak sinemada da izlediğini yorumlayacak kitleler yaratmak gerekiyor. Öte yandan o kadar kötü filmler var ki bunun nesini yorumlayacaksın. Sinema üzerinde derin düşünceleri olan seyirci kitleleri olsaydı şu ano Box Office'de yer alan filmlerin hiçbiri girmezdi o listeye, giremezdi ve izlenmezdi.

TRTakademi: *Türkiye'de "Başka Sinema", "Öteki Sinema", "Alternatif Sinema" vb. alternatif oluşumlar var. Ticari kaygıdan uzak, sanat içerikli girişimler. Bu oluşumlar sinemamız için ne gibi imkânlar sunabilir?*

Uğur Vardan: Ben bunları olumlu buluyorum. Öte yandan sonuçta bunlar da bir ticaret ağının parçası. İstanbul Film Festivali'nin bizim kuşağın yetişmesinde çok önemli bir rolü vardı. Bir okul gibiydi. 12 Eylül'den sonra Sinematek kapatılmıştı, fakat 83'te galiba 1. İstanbul Sinema Günleri olarak başladı. Ondan sonra o refleks yerleşti diğer illere de dağıldı. Antalya yerli sinemanın bir tür muhasebesi gibiydi. İstanbul Film Festivali'nde çok güzel bir bakış açısı vardı o da şu: Berlin'de, Cannes'de, Venedik'te bütün dünya festivallerinde bir yıl önce gösterilmiş ve eleğin üstünde kalmış filmleri buraya getiriyorlardı. Bu 12 Eylül'ün kasvetli günlerinde kaçılacak alanlar oluşturuyordu. O yasaktı, bu yasaktı ve en azından sinema salonları bir nefes alma yeri idi. Dolayısıyla insanlar orada bir süre film seyrettiler sonra o filmlere tutkulu olanlar yetenekleri ölçülerinde kimi yönetmen oldu, kimi bizim gibi sinema yazarı oldu, kimi de sadece sadık bir izleyici oldu, hayatı boyunca iyi filmleri aradı. En azından o tür filmleri seven bir kitle oluştu. Bu kitlenin açıklığını gidermek için festivaller 11 ayın sultanı gibiydi. Hasretle beklenirdi. Ancak, filmler festivallerde kapalı gişe oynarken vizyona girdiğinde çok rağbet olmuyordu. Festivaller biraz da 15 günlük sürede orada bulunayım, o havayı soluyayım, bir parçası olayım diyenler için çekim alanıydılar. Her şeye rağmen bir kültür oluşturdular. Sonra !f İstanbul, Film Ekimi gibi ara duraklar oluştu. Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte tam bir sinefil tanımına uymasa bile internetten film indiren, izleyen bir film oburu kitle var. Onların ihtiyaçlarını karşılamak için bu tür

filmlerin Türkiye’de getirisi var. Başka Sinema arthouse yerli filmlerin öteki tanımına uyan filmlerin Türkiye’de dağıtımına çıkmasını sağlıyor. Filmler iyidir kötüdür tartışılıyor, ama Antalya da birinci oluyor, ödül alıyor; ancak, salon bulamıyor. İyi veya kötü bir jürinin takdirini kazanmış bu filmler en azından görülmeyi hak ediyorlar. Mesela bir yıl önce *Babamın Kanatları* her festivalde ödüller aldı, bir işçi sorununu anlatıyor, güncel bir yaraya parmak basıyor ve hikâyesini tutarlı bir dille anlatmış ancak kaç kişi izledi. Sürekli işçi ölümleri oluyor, iş kazaları oluyor oysa. Sinema aslında bir vaha, keşke daha iyi kullanabilsek.

TRTakademi: *Hem Türkiye’de hem dünyada belli dönemlerde tartışılan bir konu: festival ve sinema. Jüri üyeleri, ödül kriterleri, ideolojik etkenler, uluslararası politikalar vb. sorunlar gündeme geliyor. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz. Festivaller sinema için ne anlam ifade ediyor/etmeli?*

Uğur Vardan: Türkiye’de gelenek yaratma problemi olduğu için her gelen yönetimle birlikte tanımlar değişiyor. Hâlbuki Cannes’ın 70 yıldır bir geleneği, bir bakış açısı vardır. Diğer önemli festivaller de öyle. Antalya bu yıl 54’ncüsünü yapıyor ve ulusal yarışma kaldırdı. Oluşturduğumuz nadir geleneklerden biri ve bir şeyin bayrağını taşıyor. Ülkenin kendi alanında en eski kurumlardan birisi bu festival. Biri İngiliz biri Bosna Hersekli iki danışmanı var bu sene. O danışmanlardan biri bana şöyle dedi: “Cannes uluslararası bir yarışmadır ama temelde hedefi, Fransız sinemasını kurtarmaktır.” 70 yaşında biri var sen de 53 yaşındasın ve hayatın boyunca çok yanlış yaptım diyorsun. Sonra 70 yaşındaki adamı örnek alıyorsun. Genç olsan 15, 20, 30 yaşlarında hata yaptım dersin. Senin kendi içinde doğruların var. Bu bana çok saçma geliyor. Söylemek istediğim şey festivallerin güzelliği oraların soluk alma alanları olmalarıdır. Gençler hayran oldukları oyuncularla yan yana otururken sanatçılar yapımcılarla buluşabiliyor. Hele film sonrası yapılan konuşmalarda hem Antalya’da hem Adana’da sığağı sığağına tepkileri alıyorsun. Sinema yazarları ya da mesleğin bileşeni kişiler fazla yoğunurlar ve festivaller sıradan insanın sinemayla kurduğu ilişkiyi anında görmeleri açısından çok iyi oluyor. Çünkü gerçekten ne hissettiyse onu söylüyorlar, film algılanmış mı algılanmamış mı oradan analiz edebiliyorsun. Mesela Reha Erdem’in filmiyle ilgili bir şey söylüyorlar ve Reha “Ben böyle düşünmemiştim ama gerçekten olabilir.” diyebiliyor. Bu gibi durumlar oldukça ufuk açıcı oluyor dolayısıyla festivallerin böyle yanları var. Belli ölçülerde parasal destek sağlıyorlar. Sinema ne kadar düşünsel felsefi dersenez deyin parayla yapılan bir şey. Maddi destek bu kişilerin meslek hayatlarını devam ettirmeleri için hayati önemde.

TRTakademi: *Prodüksiyon olarak bir sinema filminin düşünceden perdeye yansıdığı âna kadar içinde yaşadığı en ciddi sıkıntı hangisidir?*

Uğur Vardan: Ben dışarıdan bakan biriyim. Bitmiş film üzerine ahkâm kesiyorum. Benimki en kolay şey. Ben onların dertlerini tam olarak bilemem. Dışarıdan bakıldığında bir para bulmak, iki salon bulmak gibi görünüyor. Bir fikir var ortada ve bu fikri gerçekleştirmek için bir yatırım gerekiyor. Yatırımı sağladığında bir de bunu insanlara ulaştırman gerekiyor, onun için de salon gerekiyor. İlk başta yatırımcı bulmak, para bulmak; iki, çıkmış ürünü salonlara sokabilmek; çünkü herkes edebiyatçı olsun müzisyen olsun nda ne kadar çok insana ulaşırsa o kadar mutlu olur. Bazıları izlemezlerse izlemesin o da kendince haklıdır ama insan doğası yanlış anlasalar bile filmi mümkün olduğunca çok insana ulaştırmak ister. Şimdi teknoloji sorunları var. Bazı efektleri yurt dışında yaptırmak zorunda kalınabiliyor. Bir dönem filmi yapacaksın ancak mekânlarımız şehirlerimiz sürekli değişiyor. Plato, platform kurma ihtiyacı yaşıyorsun. Roma'da 1700'lerden kalma sokak bulabilirsin ama İstanbul, Türkiye kabuk değiştirme üzerine kurulu. Mesela geçen yıl *Lion* diye bir Hint filmi vardı. Bir çocuk küçükken abisiyle bir şey satarken kayboluyor. Kendini en sonunda Avusturalya da bir ailenin yanında buluyor, orada büyüyor. Çocuk 5-6 yaşlarında ayrılıyor ve yıllar sonra hatrında kaldığı kadarıyla Google Earth'den arayarak evini, annesini, abisini buluyor. Şimdi Türkiye'de olduğunu düşünsenize Google Earth'den istediğin kadar ara her şey o kadar hızlı değişiyor ki.